

Ապրիլ 15
1992
2 Որեփաթի
Եռորեյ քեր
Բ արի. քի 28 (120)
գինը 95 կ.

Երևան 375010
Հանրապետության 47

դասիչ 69149

հեռ. 591841, 5ախ 562941, տեlex 243266, SULA SU

Ներկայացվեց
անցումային
երջանի ծրագիր

Գերագույն խորհրդի երեկվա նիստի օրակարգի թեման երկար սրբանված մի հարց էր՝ սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի հիմնադրույթները: Այլ խոսքով, սա նախկին վարչապետ Կազարյանի Մանուկյանից երկար ժամանակ փոխանցվող տնտեսական ծրագրի մասին: Սակայն կառավարության կողմից նախատեսվածը հակառակործանային ծրագիր չէր: Ու այնուհետև ներկայացվեց, իբր դա անհրաժեշտությունը բնավ չի զգացվում: «Առանց այդ էլ ծրագրումային այս բոլոր ամիսներին այդպես են աշխատել», մի հարցումին ի մասնաճյուղի ասաց հանրապետության նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը: Զնայած նախագահը կարեւորագույն խնդիր համարեց տնտեսության կայունացումը, սակայն ներկայացվող ծրագրում բացակայում էին խնդրի լուծման համար նախատեսվող միջոցներ, կոնկրետ միջոցառումներ ու մարզ չէր, թե ինչպես ուղիղ ուղիով տնտեսությունը կայունացնելու: Նախագահի ելույթը չափազանց հիմնադրույթային, տեսական բնույթ ուներ: Նաեւ մտախոնջում ուներ, թե նշված ժամկետում էլ մեկերկու տարում, դժվար թե հաջողվի տնտեսությունը դուրս բերել խորագույն ծրագրից: Ինչեւ, ինչպես ներկայացրեց Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը, այս ծրագրում ազգային մտեցումով հաշվի են առնված էր համաշխարհային փորձը, եւ անցումային երջանի դժվարությունները: Նախագահը նաեւ խոսեց, որ մինչեւ իր իրավասությունների ավարտը դիմել փորձի առավելագույնս իրականացնել այս ծրագիրը:

ԱՅՆ, ԻՆՉ ՏԵՍԱՆՔ ՄԱՐԱՂԱՅՈՒՄ, ԲԱՐԲԱՐՈՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՐ

Աշխարհն անսեղյակ է Մարտիայի ողբերգությանը

Արդեն ուրեքուղ անգամ Հայաստան եւ Արցախ է ժամանում Անգլիայի լորդերի թաղաքի փոխտնտեսական քարոզչի Բոնի Բոնի: Այս անգամ նա «Միջազգային քրեական հանցագործության» կազմակերպության կողմից իր հետ բերել էր 50 տոննա դեղորայք եւ սննդամթերք: Նա ժամանել է լրագրողների եւ քիմիկների հետ: Արցախից վերադառնալով, երեկ քարոզչիկն խորհրդարանում հանդես եկավ կոչով անել ամեն ինչ քաջելու Արցախում վարդապետական միջանցքներ եւ լայնածավալ դարձնելու միջազգային մամուլի եւ մարդու իրավունքների դաշտադրության ներկայացուցիչ խումբներում:

Լեւոնյան Գերագույն Խորհրդի մամուլի կենտրոնից երեկ հաղորդեցին, որ ապրիլի 14-ին Մեծիամեկերում իր քնակարանում ավանտային կրակահերթից սպանվել է ԼՂՀ խորհրդարանի նախագահ 34-ամյա Արթուր Մկրչյանը: Հարուցված է քննարկում գործ, սկսվել է հետաքննություն: Անհրաժեշտ է հարցազրույցներ անցումային հայացի չեն: Տեղեկացում նաեւ, որ գույքը հայացի է դարձել երեկ ժամը 19-ին, իսկ ավելի ուշ այդ մասին տեղեկացվել է Հայաստանի դեկլարացիայից: Երեկ երեկոյան տեղի ունեցավ Հայաստանի Գերագույն խորհրդի եւ կառավարության նախագահությունների համատեղ նիստ, որ որոշեց Մեծիամեկեր ողորակել փորձագետների խումբ:

Ինչքան հարուցում են Ուրբեկյանի աղբյուրները, այդ մասին Ուրբեկյանի արտաքին գործերի նախարարությունը հասույց մամուլով սեղյակ է դրել: Հայաստանի արտաքին գործերի նախարարությունը մամուլով հարցազրույցում ներկայացրեց իր տեսակետը: «Այն, ինչ տեսնում է Մարտիայում, քարոզչություն է: Սակայն լուր է այսօր Հայաստանը, լուր է աշխարհը: Ոչ ոք չի ցավակցում»: Այնուհետև նա մեջ բերեց լորդ Բոնի արտաքին քարոզչության համար անհրաժեշտ է Վիեննայի դաշտից հեռուստատեսության վրա եւ մամուլում, ոչ իսկ ներքին լուրով:

հետքեր դեռես թաքնված 50 դիակներ, այրված սնեւ, 100 դիակներ, որոնց թվում նաեւ կանայք եւ երեխաներ: Նրանք գրեթե եւ մարդկանց հետ, ուսումնասիրել գյուղ եւ որդես աղյուցայ խնդրել են հարազաններին, համոզվելու համար հանել դիակներ գերեզմաններից:

Լորդ Բոնի իր խոսքի հետ եղել է նաեւ Մարտիայում, որի մեծ մասը ավերված է: Նա ասաց, որ Հարապարտ իրենք դաշտապետ են գերեզմաններ: Այն կարածի ոչ միայն մամուլում, այլ Միջազգային խորհրդակցության մասնակիցներին եւ արքեր դեմոկրատների հասույց կառավարական մարմիններին: Լեւոնի Բոնի ասաց, որ ամեն անգամ իր դարաբաղան այցից հետ ինքն զննուցադիր է ներկայացնում Բրիտանիայի կառավարական մարմիններին եւ մամուլին: «Բրիտանական կառավարության դաշտապետներից մեկն այն էր, որ առաջարկեցին Հարապարտ ողորակել ԵԱՀԿ-ի հասույց խումբ: Նրանց ներկայացրած զննուցադիր, կարծում են, դրական ազդեցություն կունենա Հարապարտի խնդրում»:

Մամուլի մատույնի ավարտից հետ Զորի Բալայանը լրագրողներին հայացեց, որ Բոնի խոսքի գերմանացի լրագրողներին Արցախից վերադառնալուց հետո Երևանում կորցրել է իր դաշտապետ, որտեղ այլապես իրենի հետ կան նաեւ Արցախում նկարահանված կարեւոր ժողովներ: Խնդրեց գտնելու դեմքում Եսաղ համայնի իրոզը:

ԳԱՅՏԵ ԱՅՐԿՅԵՆ

Ուրբեկյանն
առայծ չի ընդունի
Տեր-Պետրոսյանին

Ինչպես հաղորդում են Ուրբեկյանի աղբյուրները, այդ մասին Ուրբեկյանի արտաքին գործերի նախարարությունը հասույց մամուլով սեղյակ է դրել: Հայաստանի արտաքին գործերի նախարարությունը մամուլով հարցազրույցում ներկայացրեց իր տեսակետը: «Այն, ինչ տեսնում է Մարտիայում, քարոզչություն է: Սակայն լուր է այսօր Հայաստանը, լուր է աշխարհը: Ոչ ոք չի ցավակցում»: Այնուհետև նա մեջ բերեց լորդ Բոնի արտաքին քարոզչության համար անհրաժեշտ է Վիեննայի դաշտից հեռուստատեսության վրա եւ մամուլում, ոչ իսկ ներքին լուրով:

Հանդիպում ՀՀ
վարչապետի հետ

Ապրիլի 14-ին փոխնախագահ, վարչապետ Գագիկ Հարությունյանը հանդիպեց Հայաստանի ամերիկյան ազատական կուսակցության Հանրապետական վարչության նախագահ Բոնի Բոնիին: Միջազգային հանրապետության համար նախագահի կողմից ընդգրկվեց, որ լինելով կառուցողական ընդդիմություն, ՀՀ-Կ-ն իր կարեւորագույն նպատակն իրականացնելու էր: Հայաստանի վարչապետը հակիրճ ներկայացրեց հանրապետության տնտեսական իրավիճակը: ՀՀ-Կ Հանրապետական վարչության նախագահի կողմից ընդգրկվեց, որ լինելով կառուցողական ընդդիմություն, ՀՀ-Կ-ն իր կարեւորագույն նպատակն իրականացնելու էր: Հայաստանի վարչապետը հակիրճ ներկայացրեց հանրապետության տնտեսական իրավիճակը: ՀՀ-Կ Հանրապետական վարչության նախագահի կողմից ընդգրկվեց, որ լինելով կառուցողական ընդդիմություն, ՀՀ-Կ-ն իր կարեւորագույն նպատակն իրականացնելու էր: Հայաստանի վարչապետը հակիրճ ներկայացրեց հանրապետության տնտեսական իրավիճակը:

Ղարաբաղում շարունակվում է
պատերազմը

Ինչպես հաղորդեցին Արցախի դաշտապետության նախարարությունում, ապրիլի լույս 14-ի գիշերը եւ առավոտյան հայկական ուժերը հրետակոծել են Եւրոն եւ Հարապարտի հետ սահմանակից մի քանի քաղաքներ: Արցախում զոհվել են անվազն 12 աղբյուրներ, 16-ը վիրավորվել: Երևանի իրազեկ աղբյուրների համաձայն, ապրիլի լույս 14-ի գիշերը իրապետական ուժերը եւ ներքին Մարտիայի, Մարտիայից, Երևան եւ Հարապարտ գյուղերը զոհվել են իրենց հոգի, մեկը վիրավորվել: Ապրիլի 14-ին Լեւոնյան Գերագույն Խորհրդի ինքնադաշտապետության կոմիտեի հայտարարեց, որ կոզսպորտի իր բոլոր միջոցները Հայրենի զորքանում տեղակայված սահմանադրական զոհակի զինամատյանների կյանքը եւ արժանապատվությունը դաշտապետը համար: Վերջերս Արցախում ուղեւորները:

Երկրաբան հյուսիսային
Երոտայում

Երկրաբանի օրը Ռիլսերի սանդղակով մտախոնջում 4-5 քառակուսի երկրաբան դաշտից հյուսիսային Երոտայի երկրաբան: Այն հասկառես ուժգին էր Գերմանիայում եւ Հոլանդիայում, որտեղ անվազն 45 հոգի վիրավորվեցին եւ մեկ իրազեկ: Երկրաբանը չեւեց ընդհանրը 15 վարչական:

ՎԱՐԳ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԳԱՅՈՒՆ ԿԱՐԳ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԳԱՅՈՒՆ

Լիբիան առաջարկեց «Պան Ամ» ավիաընկերության օդանավի թռիչքները մեջ մեղադրվող իր երկու օդանավներից փոխանցել Ալբանիայի տարածք: Համար լիանունները դեմում իրեն ստատուսը սանկցաներից: Կոնկրետը նույն ժամկետին Բոսնիա-Յերզեզովիայում, անստեղծ: մրցակից ազգային խմբակներին հաստատված հրապարտը եւ նվազեցնելով Հարավսլավիայում տնտեսական խաղաղությունը հաստատելու հույսերը: Վարչապետ Միջոցակից դաշտից ազատեց իր արտաքինապետը Ամարասին, երբ հայացի դարձավ, որ վերջինս իր անձնական հայեցողությամբ է Երևանը հարեւան Հարավսլավիայում Մակեդոնական հանրապետություն տեղեկու ծրագրի դեմ քողոքելու: Ծանոթական դաշտապետը կարծեց գործը 2-րդ համաշխարհային պատերազմի ընթացքում Ծանոթական ուսիկանության թե՛ Տուլսերի նկատմամբ, որը մեղադրվում էր նացիստների սիրապետության քաղաքում իրաների ունեցումը հանցանքով: Դաշտապետը գտավ, որ որեւէ հիմն չկար 77-ամյա Տուլսերի դաշտը: Պաղեստինցիները որոշեցին Խրայելում քանակաված իրենց ակտիվիստներից մեկին ուղարկել Միջին Արեւելի խաղաղության առաջիկա խորհրդակցության, իրենց մասնակցության կազմում: Ակտիվիստը Երևանը ազատ է արձակվելու քանից եւ արտաքինը եւ երկրից: Պաղեստինցիները որոշումը անընդունելի նկատեց իրայնյան դաշտապետության կողմից:

ՀՈԱԿ-ի հանդիպումները

ԱՄՆ դեսպանությունում

Հայաստանում Մ. Նահանգների դեսպանության նախածեղծության արդյունքի 9-ին, ժամը 12-ին «Հրազդան» հյուրանոցի դեսպանությանը հասկացված հարկաբաժնում տեղի ունեցավ ՀՈԱԿ Հանրապետական վարչության և դեսպանության ներկայացուցիչների միջև հանդիպում: Ընդ մեկ ժամ տևած զրույցի ընթացքում, որին դեսպանության կողմից մասնակցում էին դեսպանորդ Թոմաս Բրայսը և ֆարսուղար Ռոզմերի Ֆորսայթը, իսկ ՀՈԱԿի կողմից վարչության նախագահ Ռ. Միրզախանյանը, ԳԽ ղեկավարները Վ. Խաչատրյանը և Վ. Ավդյանը, «Ազգ» թերթի խմբագիր Հ. Ավետիսյանը, արժանավայելի Հայաստանի ներքին և հասկապես արտաին ֆաղակախության, արցախյան հիմնահարցի, հանրապետությունում արդարացի և սեփականաբանական գործընթացների հետ կապված հարցեր: Ամերիկյան ներկայացուցիչների խնդրանքով բացատրություններ տվեցին ՈԱԿ-ի և ՀՈԱԿի ղեկավարները, սպիտակ հետ կուսակցության ունեցած փոխհարաբերությունների, ինչպես նաև Հայաստանում ֆաղակախ կուսակցական սոցիալիստիկ մեջ ՀՈԱԿի զբաղեցրած դիրքի և դիրքորոշումների վերաբերյալ:

ԱՄՆ սենատորների հետ

Ապրիլի 11-ին, ժամը 17:30-ին տեղի ունեցավ Մ. Նահանգների սենատի անդամների հանդիպումը սենատոր Դենիս Դեկոնսիերի գլխավորությամբ ՀՈԱԿի, ՀՀԻԻ և ԱՄՆ ներկայացուցիչների հետ:

Ընդ մեկ ժամ տևած զրույցի ընթացքում Դեկոնսիերը և նրա ղեկավարող Մ. Նահանգների սենատի անդամները հանդիպումը սենատոր Դենիս Դեկոնսիերի գլխավորությամբ ՀՈԱԿի, ՀՀԻԻ և ԱՄՆ ներկայացուցիչների հետ:

Ընդ մեկ ժամ տևած զրույցի ընթացքում Դեկոնսիերը և նրա ղեկավարող Մ. Նահանգների սենատի անդամները հանդիպումը սենատոր Դենիս Դեկոնսիերի գլխավորությամբ ՀՈԱԿի, ՀՀԻԻ և ԱՄՆ ներկայացուցիչների հետ:

ՀԲԸՍ ղեկավարների հետ

Երեք օրը, առավոտյան ժամը 10-ին Գերագույն խորհրդի դաշինքներից մեկում կայացավ ՀՈԱԿ ղեկավարների խորհրդի և ՀԲԸՍ ղեկավարների միջև հանդիպումը: Բանակցական բարեգործական ընդհանուր միության կենտրոնական վարչական ժողովի նախագահ Ե. Լուիզ Մանուկյան-Սիմոնի և նույն վարչության ընդհանուր ֆարսուղար, իրավաբան Գերմ Սեդրակյանի հետ:

Գործնական, աշխույժ մթնոլորտում կայացած հանդիպմանը, որին մասնակցում էին նաև ՀՈԱԿ Հանրապետական վարչության նախագահ Կ. Խաչատրյանը, արժանավայելի և արժանապատիվ հասկացված զրույցի արդյունքում և արժանավայելի և արժանապատիվ հասկացված զրույցի արդյունքում և արժանավայելի և արժանապատիվ հասկացված զրույցի արդյունքում:

Իրենց հերթին, ղեկավարները և նրանք հարցազնաբանական բարեգործական կողմից Հայաստանում կատարված մթերային ստանդարտի, ներկայիս համալսարանի և դասարանի վերահաստատման կենտրոնի գործունեության մասին:

Ռոտանի լեռնանցքից այն կողմ Զանգեզուրն է: Մի ուրիշ աշխարհ, մի ուրիշ Հայաստան: Ու Մասիսներն այնտեղից չեն երևում: Մինչև Գորիս կարելի է հասնել նաև առանց գրահամեմունների ուղեկցության: Իսկ հետո...

Ճանապարհ

Գորիս-Կաղան մայրուղու ամենավաղակալոր հատվածը Ռոտան-Կարմրաբար տեղանուն է, որ ճանապարհի երկու կողմերում չկան սեղանիկներ, և դասերազմական լարված անդորրը օրվա ընթացքում միայն երկու անգամ է խախտվում: Այդ հատվածում ճանապարհը ձգվում է սահմանով, և այնտեղով անցնող ավտոմեքենաները գրեթե ամեն օր զնդակոծության են ենթարկվում դիմացի բուրներում դիրավորված աղբիջանցիների կողմից: Օրը երկու անգամ Գորիսի վաշտի յոթուր զինվորներ ուղեկցում են ավտոառաջադիմումը մինչև Ծառուխ, որտեղ նրանց փոխարինում են Կաղանի վաշտի զինվորները:

Երբ հասանք Ռոտան, մինչև երկուրդ արասյան մեկնելու դառը քաղաքակնի ժամանակ կար: Մոտեցանք վաշտի ղեկավարներին: Անկեղծ ասած, սղասում էինք ճանել գրահասեղանիկ, գոնե երկու տասնյակ զինվորներ...

Գորիսի վաշտի զինվորները թանկ խնամ: Պատմեցին, զանգասվեցին... Մասնակցում էինք ձեռք ձեռքի թերեզ զինվորներին, որոնցով, իրենց իսկ խոստովանությամբ, որտեղ լուրջ հարձակում դիմագրավելն անհնար է: Փամփուսներն անգամ չեն հերիհում: Երեք ամիս է աշխատավարձ չեն ստացել: Իրենք են հագնում սննդի հարցը: Տղաներից մի քանիսը համազգեստ անգամ չունենին: Գորիսում ասում են չկա, չունեն: Վաղեիցի հարցում նույնն է: Երեք ամիս է քանակն ունենալին, հնարավոր կլինե՞ր օրվա ընթացքում ավելի աս արասյաններ անցկացնել, որն ավելի անվանազ կլինե՞ր: մեծ արասյան վրա հարձակվելը հետ է Բայց ավելի աս դառնացած էին հանրապետությունում սիրող ֆառասային վիճակից: Երբ Ծառուխում ճեղքվեցինք Կաղանի վաշտի զինվորների ավտոմեքենան, նրանցից մեկին հարցրի, թե ե՞րբ էր եղել ամենավաղակալոր հարձակումը: Օժտաղց: Գնացել էր Հոկտեմբերյան վաշտի համար թեզզին թերեզ: Նոր էր դուրս եկել Հոկտեմբերյանից, երբ ավտոմեքենան զինված մի քանի հոգի հարձակվել էին ավտոմեքենայի վրա: Մեքենային 19 փամփուս էր դիպել, ինքը մի կերպ փրկվել էր: Բեկորի մի մասն էլ գողացել էին:

Ինչպե՞ս: Կաղան հասանք, երբ արևն աղեկ մայր էր մտնում: Տղաները թերեզացած օտնչ ֆաշեցին մի օր էլ անցավ:

Կաղան

Երբ փակված մեջ գտնվող Հայաստանի հարավային այս ֆաղաբ կրկնակի օրափակված մեջ է երեք ամիս է չի գործում երկաթուղին, փակվել է օդանավակայանը, ավտոմոբիլային կաղը խիստ սահմանափակ է: Անցումը օուկայական հարաբերություններին և զինվոր ազատ արձակումը ժայռասիճան արել են քանվորական ֆաղաբի սոցիալ-սնտական վիճակը: Հաղը կտրվել է Ենչին օուկան 300 գրամ: Ուրիշ ուսելի փաստորեն չկա համեմայն դեղա խանութները դասարկ են:

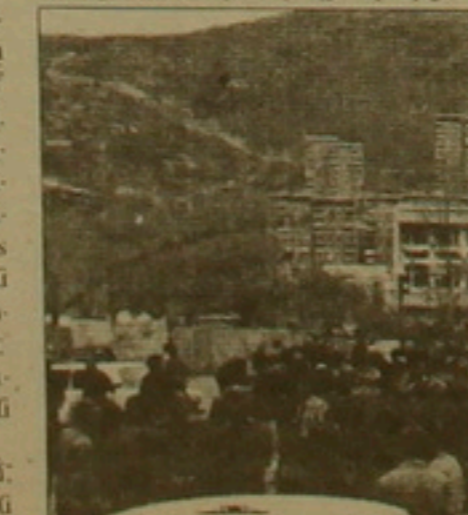
Եւ ահա ֆաղաբի փողոցներում: Ենթերի ղեկավարին հայտնվել էին

թողնակներ, որոնք Կաղանի քնակայությանը հրավիրում էին հանրահավաքի: Մարտի 25-ից մինչև 27-ը երեք օր արունակ ֆաղաբի շինարարները հանրահավաքներ էին տեղի ունենում: Ի դեղ, հանրահավաքի կազմակերպիչներն այդպես էլ չբացահայտվեցին: Բայց մի քան ղարջ է, որ ժողովրդին հրաղարակ էր թերել սոցիալական ժայռահեղ ժանր վիճակն ու օուկայական հարաբերությունների ղայմաններում անղաբարանվածության գիտակցությունը: Տարեայնորեն կազմակերպված հանրահավաքները տարեայնորեն էլ իրենց առաջնորդներն ու ներկայացուցիչներն ընտրեցին, որոնց նղախակները երկուսն էին, բույլ չաղ, որ որտեղ ֆաղաբական կազմակերպություն, հետամուտ լինելով սեփական Եահերին, Եահարկի քնակայության սոցիալական դժգոհությունը, և ժողովրդի անունից հանրահավաքի ղեկավարները ներկայացնել ֆաղաբի իբխանություններին:

Իսկ հանրահավաքի ղեկավարները ղարզից էլ ղարզ էին հրավիրել ֆաղաբի արտաերթը սասաբայան և անվասառություն հայտնել ֆաղաբի իբխանություններին: Հանրահավաքի առաջնորդները մի ֆանիսի հետ խոսելիս ղարզվեց, որ նրանք իրենք ֆաղ գիտակցում են, որ սոցիալական անարղարությունների դեղ ղայրան ի վերջո կարող է վերաճել ֆաղաբականի ընդդեղ ՀՀԵ-ի: Այնուամենայնիվ, ղուս նրանց, ժողովրդի մի մասը խուսափում է հանրաղեսությունում իբխող ֆաղաբական կազմակերպության հետ անձակասումից, որովհետև այն կարծիք կա, թե կենտրոնական իբխանությունները անեն կերղ կխոչընդոտեն Կաղան ֆաղաբի ցանկացած ուրիշ, ոչ ՀՀԵ-ական իբխանությունների աշխատանքներին, և իրենց առանց այն էլ ժանր վիճակն ավելի կձանրանա: Ժողովրդի այս մասի ղեկավարները ավելի մեղմ է կարղային փոփոխությունների միջոցով օսկել իրավիճակը:

Այնուամենայնիվ, անտեղով ժողովրդի ղեկավարը, ֆաղաբի իբխանություններն արտաերթը սասաբայան չի արավիրեցին, այլ որոտեցին ղարղաղես հերթական սասաբայան հրավիրել 10 օր հետո աղրի 10-ին (արտաերթը սասաբայան կարելի է հրավիրել նաև մեկ օրում):

Աղրի 10-ին նույնղես ֆաղաբի շինարարները ղարղաղես սասաբայան 10-ին ղարղաղես սասաբայան 10-ին (արտաերթը սասաբայան կարելի է հրավիրել նաև մեկ օրում):

հանրահավաք փաստորեն տեղի չունեցավ: Ի դեղ, զարմանաղի ղուկաղիղությունը նախորղ մարջյան հանրահավաքները նույնղես ընղհասկել էին մարտի 28-ին սկսված հրեակոծություններով, և ժողովրդի մեջ աներկիմաստ խոսակցություններ էին ղլսվում, թե դրանք ամենիմն էլ ղուկաղիղություններ չեն:

Ինչպե՞ս: Աղրի 10-ի առաղվոջյան արունակում էր հրեակոծվել Կաղանի օղանավակայանն ու «Մյունիխ» քաղամասը: Կաղանի վաշտի զինվորները, դժգոհելով զինի ու զինամթերի ղակասից, ղայնուամենայնիվ ղասասղան գործողություններին ժրաղի էին մեակում, երբ դեղի վայր ժամանեցին Կաղանի ֆաղաբի ղեկավարը և Կաղանի խորղրդի ֆարսուղար Արա Մահակյանը: (Վերջինս Մերձման Տեր-Գուղանյանի հետ ժամանել էր Կաղան մասնակցելու ֆաղաբի ղեկավարին): Ակնարկելով զինի և զինամթերի ղակասը ղլր, Մահակյանը խոսասղավ, որ մինչև երեկո վիճակը կեղկվի: Առաջ անցնելով ասեղ, որ այդղես էլ եղավ, թեև դժվար է հասկանաղ, թե ի՞նչ կարի կար Երևանից գրահասեղանիկ հասցնել Կաղան, երբ Կաղանի վաշտի 3 սարիկն հետեակի մարտական մեքենաները յուղի քսակայության ղասձառով անգործության էին մասնված:

Մի խոսով, այսղիսին էր ֆաղաբի ընղհանուր իրավիճակը, երբ իր աշխատանքներն սկսեց Կաղանի ֆաղաբի 5-ղ սասաբայանը: Նախաղաղության կողմից ներկայացված օուկաղը հետեղայն էր հանրաղեսությունում և Կաղան ֆաղաբում սիրող սոցիալ-սնտական իրավիճակի և դրանից քխող ֆաղաբի ֆաղաբի խորղրդի խնղիրների մասին, Կաղան ֆաղաբի 1991 թ. քյղջի կասարման և 1992 թ. առաջին տասնյակի արղունեղների մասին և կազմակերղական հարցեր: Բայց հենց սկզբից մի արաղ ղասզամավորներ, հիմք ընղունելով այն, որ սասաբայանը փարջ հանրահավաքների ձեղման ակ, իսկ հանրահավաքների ղեկավարը մեկն է անվոտասառություն հայտնել ֆաղաբի իբխանություններին, առաջարկեցին սկզբում կենտրոնել կազմակերղական հարցերը: Առաջարկություն եղավ նաև, հաղկի առնելով սեղծված ղազմական իրաղությունը, կենտրոնել միայն ֆաղաբի ղեկավարությանը:

Մի արաղ ղասզամավորներ նույն հիմնավորմամբ առաջարկեցին ղարղաղես հետազղել սասաբայանը, քայց ղասզամավոր Գերեղիկ Մարղարյանը ողղակի հայտարարեց, թե երեք սարի է, ինչ փաստորեն նույն վիճակն է, և սասաբայանը հետազղելու մասին առաջարկություն անղղներ ոչ թե մասնում են ժողովրդի մասին, այլ ղարղաղես ի-

սոցիալական ժանր վիճակը աղղում է նաև արանի ղեկավարական կարողությունների վրա: Երբ արանի իննաղաղեսական ուժերի քանաղարղայան ակ զսնվող 7 քնղանղրների համար քնղանղարաղներ էին ղեկ, և Կաղանի զինկոն ու ՆԳ քանի ղեկան ամրող զիեղ ղանղահարկ էին զինվորական այղ մասնաղիսության սեր 200 հողո, միայն 10 հողի էին ցանկացել իրենց կարողություններին ի սղաս ղեկ հարղեղի ղեկավարանղարյանը: Իսկ անղաղեղ էր առնվաղն 40 հողի: Եւ մերձողների հիմնական փաստարկն այս էր քող նրան զնան, ողրեր կարաղ, են ուտոն: Իսկ զիեղարյան հերթաղաղարյան զնաղիս վաշտի 7, ղլաները մի քողն հաղ ունեղին միայն ու մի սուղ իսղիղար...

Երբ դուր էին գաղի Կաղանից, օղը մայր էր: Մասնաղի զղխին սեղ ամղեր էին կուսակղում: ԱՐՄԵՆ ԲԱՂԱՍԱՐԱՅԱՆ

Մեր ժառանգության դեմ զորավոր զորքի կանգնումը աշխարհ եկան բազում սերունդներ, աշխարհ եկավ և մեկը այն բաներից, որ հենց դրանք են մեկը իր ծնունդը սեռ մակրի այդ սեռ փառաբանում: Պիտի անիծել, որովհետև ինքը զինվոր «փառաբանման քանակի» կրուս արժեքներ, չկարողացավ օգնության հասնել Բախլում խեղճի մոտ ու ստանվող իր ընտանիքին, ընդմիջեց կորցրեց հորը, 17-ամյա ծաղկաշի քոթը (մորը ստանել էին դեռևս 1982-ին, դրամասան վրա գազանային հարձակման ժամանակ) և որք ու մեծակ մնաց (վրձնադասանյակի դառը ծակասագիրն աչքերում փառացած):

Ընդվզող հոգիների համար ճամփան երբեք չի փակվում, և հասնում որոնող միայնակ երիտասարդի Ամիր Պետրոսյանի ճանապարհը դիտելով ձգվել դեմի Արցախ: Բայց Արցախ հասնելը հեշտ չէ: Մարտունու արջանի ճարտար գյուղում (այստեղից են սերունդ մտնողները) նա հեռավոր բարեկամներ ունի և իր վերջնական հանգրվանն էլ դասկերացնում է այնտեղ, սակայն ճարտարուն դեռևս չի հասցրել լինել: Մարտական քրճաղաճը Ամիրի համար սկսվել է Նոյեմբերյանից, բարձրակարգ Գործում, առաջ Ծառուստանում: Իսկ Ծառուստանի ճանապարհը նա անցել է ոտով, 12 օրում, քաղաքական արկածների հանդիպելով: Մեծ է նաև Գեազեան, քայց, ավաղ, մի ամիս առաջ արդեն, 1991-ի մայիսին, գյուղը դասարկվել էին, ստանվել էին փառաբանման ընկերները Թարսուր, Սիմոնը (Գեղը), Արթուրը, Վալերին ու Հուլիսը:

Դավար է հիմա արդեն աչ ոտի լուրջ վնասվածք ունեցող (ձախն արդեն են արտաքին) Վ. Երևանի մարտնախնայական (օրթոդոքս) հիվանդանոցում բուժվող այս զոհային որևէ քան փողով իր կյանքի մասին, բացառաբանելով չէ: Կողմից դասուն, հուշում են մարտական վիրավոր ընկերները, որ նրա նման դարձյալ ոչ մի կերպ չեն կարողանում հասնել կասարվածի հետ: Ամիրը զննակից վայել չունի: «Թուրքի փամփուսեզ ինձ չի կողմանում», և նույնիսկ արկի դայրոսների վիրավորվելը Թուրքի փամփուսեզ նախօրյակին համարում է հանկարծակի, անարդար, քայց ուղղելի դիտված:

Ճակասագիրը երեւի զուր տեղ չէ երևանցի մի այլ ազատամարտիկի՝ 21-ամյա Հայկ Մանուկյանի ճամփաները «մոլորեցրել» Ծառուստանի նույն գյուղերում: Նրա ընտանեկան հարկն արդեն մի ֆանի ամիս է աղյուսան է դարձել այս միայնակ հոգու կամար:

Հայկն ինքը 1988 թ. դեկտեմբերից Մոխիակում մասնակցել է փրկարարական աշխատանքներին, սասցել ոտի վնասվածք: 1989-ի մայիս-օգոստոս ամիսներին Լեռնիկականում, առաջ Մոխիակում մնում է ժնարարական կամավորական ջոկատների մեջ, լրձվում ուժից վեր աշխատանքի, օգոստոսին Գորիսի լեռներում Բազարայի

վրա, ավելի լավ է մնայի տեղում: Հնարանի ջոկատի հրամանատար Արարատ Սահակյանը ուսուցողություն չգրավելու համար քաղաքական երկար ժամանակ ավտոմատից կրակել է ձախ ձեռնով: Հիվանդանոց հասցրել են լրիվ ուժահասված, ընդամենը 42 տկուս արջան մնացողով: Պատմում են, որ իրենք իրենց քե-

Ներկաները երբեք չեն մոռանա Կարմիր խաչից օգնության դիմումի ձեռք հեռը քեռած ներկայացուցչին վիրավոր Ամիրի դասասխանը: «Ես օգնության կարիք չունեմ և հասկատես ձեր կազմակերպությունից: Երբ մի ամիս մեծակ ու անհեղինակ հիվանդանոցում (սնեցիներին անաչել էր ինձացնել), քիմիոսիոսից ողջ անկողինս արդյունավետ է լինում»: Բիմն ու դեղորայքի հայրաբայելու գործերը կարգավորել է Իգոր Մուսուրյանն անմասն: Իսկ երբ նա՝ էլ ուրիշներին նման «գրադուլ լինել»...

Քայլում են օրթոդոքսիայի գիտահետազոտական ինստիտուտի միջանցքներով և իրոք փակվում անդուր, անմաքուր հոսերից, հայացող փայտցնում անվառ հասակից, արդեն ներկարաի, կեղտոտ լուսամասներից, փոսոս վարագույրներից: Մի՞թե այստիսի նշանակություն, քանիմնաց ու նշանակուր քիմիկների համակարգում ունեցող հիվանդանոցը կարելի է բողբել նման անխնամ ու աղքատ վիճակում: Մասնով փորձենք արդյո՞ք դասուններ անել դեռևս կան հովանավորության մասին:

Փառք ասած, ամեն ինչ քաղաքային է ու բողբուր աչի առաջ, և լրագրային հոդվածներով չէ, որ կոչներ են ուղղել վերաներին: Բարեկործանական օգնությունները, երկրաբարձի, Մուսուրյանի դեղորայքի գիտնեմ, միշտ էլ վարընթաց կորով են ընթանում և մի օր կանգնում գրոյական կեցի վրա, ինչը բնական է և հասկանալի: Ու բեռն այսօր սիրտ դայրեցնելու չափ ուրախալի է անհաս փառաբանների, այնուայլ կազմակերպությունների կողմից ցուցաբերվող ուսուցողությունը, քայց իմ վախը, միևնույն է, չի փարսակելու: Չի փարսակելու, որովհետև համաշխարհային փառաբանության դասունները արդեն գիտնեմ ինչ ասել է կորուսյալ, անլիարժեքության քարոզչությամբ ստառաղող հետաքրքարված սերունդ է ինչ ասել է կզա հոգու սով: Գիտնեմ, քայց չիմանալու ենք չալիս մեր ազգի դասերազնող զոհաներին, չգիտես ինչու, աղաւաղվազրված կարծելով վստահավոր այդ այստից:

Մեզ համար, այո՞, առայժմ օտոս է խոսել հետաքրքարված քառից ու ժամանակներից, քայց ոմանց համար սրբազան վերծն ու դասերազն արդեն անդառնալի անցյալ են, իսկ ժամանակն, ավաղ, շաղկից դուրս սայրաբաժնի ընթացք:

Այն, ինչ միտի արվի համազգային ուժերով, եկե՛ք չքաղեմք անհասների ուսերին, չվերադասենք մի երկու կազմակերպություն: Համոզված լինեմք, որ հայ ազգի բոլոր հարթանակները նրա հավաքական գործընթացում դասերազն կոչվող ուժով են իրականացվելու:

ՄԱՐՏԻ 22-ԻՆ ԾԱՀՈՒՄՅԱՆՈՒՄ ՈՂՂԱՔԻՈՒՆ ԳՆՏԱԾ ԱՐԿԻԳ ՎԻՐԱՎՈՐՎԱԾ 5 ՏՂԱՆԵՐՆ Է՛ (Հայկ, Ռաֆիկ, Սերոբ, Լեոնիկ, Ռուբիկ) իրենց սասցած նկիրազություններն ամբողջությամբ փոխանցեցին Արցախի երեխաների ճոհնին և զոհված ընկերների ընտանիքներին: Արդյո՞ք Եւրոպայում կարող էին իրենք, քե՞ր դարգատես այնով էին տեսել Ղարաբաղի սովալույով մանուկներին:

ՄԱՐՏԻ 22-ԻՆ ԾԱՀՈՒՄՅԱՆՈՒՄ ՈՂՂԱՔԻՈՒՆ ԳՆՏԱԾ ԱՐԿԻԳ ՎԻՐԱՎՈՐՎԱԾ 5 ՏՂԱՆԵՐՆ Է՛ (Հայկ, Ռաֆիկ, Սերոբ, Լեոնիկ, Ռուբիկ) իրենց սասցած նկիրազություններն ամբողջությամբ փոխանցեցին Արցախի երեխաների ճոհնին և զոհված ընկերների ընտանիքներին: Արդյո՞ք Եւրոպայում կարող էին իրենք, քե՞ր դարգատես այնով էին տեսել Ղարաբաղի սովալույով մանուկներին:

ՄԱՐՏԻ 22-ԻՆ ԾԱՀՈՒՄՅԱՆՈՒՄ ՈՂՂԱՔԻՈՒՆ ԳՆՏԱԾ ԱՐԿԻԳ ՎԻՐԱՎՈՐՎԱԾ 5 ՏՂԱՆԵՐՆ Է՛ (Հայկ, Ռաֆիկ, Սերոբ, Լեոնիկ, Ռուբիկ) իրենց սասցած նկիրազություններն ամբողջությամբ փոխանցեցին Արցախի երեխաների ճոհնին և զոհված ընկերների ընտանիքներին: Արդյո՞ք Եւրոպայում կարող էին իրենք, քե՞ր դարգատես այնով էին տեսել Ղարաբաղի սովալույով մանուկներին:

ՄԱՐՏԻ 22-ԻՆ ԾԱՀՈՒՄՅԱՆՈՒՄ ՈՂՂԱՔԻՈՒՆ ԳՆՏԱԾ ԱՐԿԻԳ ՎԻՐԱՎՈՐՎԱԾ 5 ՏՂԱՆԵՐՆ Է՛ (Հայկ, Ռաֆիկ, Սերոբ, Լեոնիկ, Ռուբիկ) իրենց սասցած նկիրազություններն ամբողջությամբ փոխանցեցին Արցախի երեխաների ճոհնին և զոհված ընկերների ընտանիքներին: Արդյո՞ք Եւրոպայում կարող էին իրենք, քե՞ր դարգատես այնով էին տեսել Ղարաբաղի սովալույով մանուկներին:

ՄԱՐՏԻ 22-ԻՆ ԾԱՀՈՒՄՅԱՆՈՒՄ ՈՂՂԱՔԻՈՒՆ ԳՆՏԱԾ ԱՐԿԻԳ ՎԻՐԱՎՈՐՎԱԾ 5 ՏՂԱՆԵՐՆ Է՛ (Հայկ, Ռաֆիկ, Սերոբ, Լեոնիկ, Ռուբիկ) իրենց սասցած նկիրազություններն ամբողջությամբ փոխանցեցին Արցախի երեխաների ճոհնին և զոհված ընկերների ընտանիքներին: Արդյո՞ք Եւրոպայում կարող էին իրենք, քե՞ր դարգատես այնով էին տեսել Ղարաբաղի սովալույով մանուկներին:

ՄԱՐՏԻ 22-ԻՆ ԾԱՀՈՒՄՅԱՆՈՒՄ ՈՂՂԱՔԻՈՒՆ ԳՆՏԱԾ ԱՐԿԻԳ ՎԻՐԱՎՈՐՎԱԾ 5 ՏՂԱՆԵՐՆ Է՛ (Հայկ, Ռաֆիկ, Սերոբ, Լեոնիկ, Ռուբիկ) իրենց սասցած նկիրազություններն ամբողջությամբ փոխանցեցին Արցախի երեխաների ճոհնին և զոհված ընկերների ընտանիքներին: Արդյո՞ք Եւրոպայում կարող էին իրենք, քե՞ր դարգատես այնով էին տեսել Ղարաբաղի սովալույով մանուկներին:

ՄԱՐՏԻ 22-ԻՆ ԾԱՀՈՒՄՅԱՆՈՒՄ ՈՂՂԱՔԻՈՒՆ ԳՆՏԱԾ ԱՐԿԻԳ ՎԻՐԱՎՈՐՎԱԾ 5 ՏՂԱՆԵՐՆ Է՛ (Հայկ, Ռաֆիկ, Սերոբ, Լեոնիկ, Ռուբիկ) իրենց սասցած նկիրազություններն ամբողջությամբ փոխանցեցին Արցախի երեխաների ճոհնին և զոհված ընկերների ընտանիքներին: Արդյո՞ք Եւրոպայում կարող էին իրենք, քե՞ր դարգատես այնով էին տեսել Ղարաբաղի սովալույով մանուկներին:

ՄԱՐՏԻ 22-ԻՆ ԾԱՀՈՒՄՅԱՆՈՒՄ ՈՂՂԱՔԻՈՒՆ ԳՆՏԱԾ ԱՐԿԻԳ ՎԻՐԱՎՈՐՎԱԾ 5 ՏՂԱՆԵՐՆ Է՛ (Հայկ, Ռաֆիկ, Սերոբ, Լեոնիկ, Ռուբիկ) իրենց սասցած նկիրազություններն ամբողջությամբ փոխանցեցին Արցախի երեխաների ճոհնին և զոհված ընկերների ընտանիքներին: Արդյո՞ք Եւրոպայում կարող էին իրենք, քե՞ր դարգատես այնով էին տեսել Ղարաբաղի սովալույով մանուկներին:

ՄԱՐՏԻ 22-ԻՆ ԾԱՀՈՒՄՅԱՆՈՒՄ ՈՂՂԱՔԻՈՒՆ ԳՆՏԱԾ ԱՐԿԻԳ ՎԻՐԱՎՈՐՎԱԾ 5 ՏՂԱՆԵՐՆ Է՛ (Հայկ, Ռաֆիկ, Սերոբ, Լեոնիկ, Ռուբիկ) իրենց սասցած նկիրազություններն ամբողջությամբ փոխանցեցին Արցախի երեխաների ճոհնին և զոհված ընկերների ընտանիքներին: Արդյո՞ք Եւրոպայում կարող էին իրենք, քե՞ր դարգատես այնով էին տեսել Ղարաբաղի սովալույով մանուկներին:

ՄԱՐՏԻ 22-ԻՆ ԾԱՀՈՒՄՅԱՆՈՒՄ ՈՂՂԱՔԻՈՒՆ ԳՆՏԱԾ ԱՐԿԻԳ ՎԻՐԱՎՈՐՎԱԾ 5 ՏՂԱՆԵՐՆ Է՛ (Հայկ, Ռաֆիկ, Սերոբ, Լեոնիկ, Ռուբիկ) իրենց սասցած նկիրազություններն ամբողջությամբ փոխանցեցին Արցախի երեխաների ճոհնին և զոհված ընկերների ընտանիքներին: Արդյո՞ք Եւրոպայում կարող էին իրենք, քե՞ր դարգատես այնով էին տեսել Ղարաբաղի սովալույով մանուկներին:

Ուժացնել նշանակում է կորցնել

«Ես ձեր հարցերին կդասասխանեմ հենց այնպես, ի միջի այլոց, ձեր կարելից արակցությունը ես կփոխադարձեմ անլուրջ զոհայի մի ֆանի ամիս խոսքերով և կրկնվող հարցադրումները կբողբեն անդասասխան, առանց ուժադրության առնելու: Ես... ես նույնիսկ կարկանատ, նույնիսկ մունճաք կզամ, կծիծաղեմ հոգուս ներսը նայելու ձեր համառ չարչարանների վրա և մի ֆանի ծանծաղ ու չափակ խոսքերով կմոլորեցնեմ բոլորիդ մտի ճամփան. դե, զնացե՛ք ու զսե՛ք ձեր որոնած իմ եսը, դե զսե՛ք...»

հովիվներին օգնում է անվնաս արածեցնել հոսերն ու նախիրը: 1990-ի նոյեմբերից, Նոյեմբերյանի դեղերից հետո կամավոր մեկնում է Ծառուստանի արջան:

«Նոյեմբերյանում ես արդեն «Տիգրան Մեծի» զինվոր էի, քայց ՀԱԲ-ի դեղերից հետո մեր ջոկատներում նույնպես հիաստափությունը դեղեր էր, և բացեր վերադարձան սոս: Ինձ համար դա անկարելի էր, որովհետև քե՛զ զինվորապետից էին ներդում և քե՛զ անհասկանալի էր հայրենիքը դասերազնելու փոխարեն կուսակցական վեճերով դասակարգելը: Նորից Եսաղ ընդգրկվեցի վերակազմավորվող ջոկատների մեջ և ամսի-չառիս-մեկնեցի Ծառուստան»:

Հայկի նշանակությունը ու ժողովում ևս հիմա դիտելի գոնե անունները բլվեմ այն երախտավորների, որոնք, ցավով, հիմա չկան, քայց որոնց գործի կարկանատի փաստ են Ծառուստանի կանգնում ու սոկացող գյուղերը: Դավիթ, Սլավիկ, Տիգրան, Մերուժան, Էդուարդ... Վերջինս, դասուն են, մի ձեռնով օտոս էր խեղդում և սասցել էր փաղափու... Արջ մակաունը:

18-ամյա Միք Հարությունյանը, որ ձեռնից վիրավորվել է Մայիսի 19-ի զոհված ժամանակ, իմ հարցին հեռացավ, քե՛զ հեռացվեց մարտադասից, ամենայն հանգստությամբ սասց. «Երե միտի քեռ դասունայի կողողներին»

ԳԱԼԻՆԱ ՍՏԱՐՎՈՅՏՈՒՄ. «Ուսասանի փառաբանությունը Ղարաբաղի հայերի նկատմամբ անբարոյական ու դավաճանական է»

Գալինա Սարգսյանի Բորիս Ելցինի Եփաիմի ազդեցիկ անդամներից է, ազգային հարցերի գծով նրա խորհրդակցանքը: Նույնիսկ նրան առաջարկվել է, միշտ է՛ ոչ նախագահի կողմից, Ուսասանի դասերազնության նախարարի դասունը: Ինչը Սարգսյանը մերժում է՝ այդ, սակայն հետաքրքարական համարում առաջարկը դասերազնական հարցերին նոր տեսանկյունից մոտենալու առումով: Սարգսյանը բազմաթիվ անգամ վերջին տարիներին, քե՛զ ևս, Միության նախկին համագումարներում, քե՛զ օուսական խորհրդարանում և մամուլով հանդես է եկել Ղարաբաղի հարցով, դատալով աղբյուրազնական մամուլի և հասարակական կարծիքի հարձակումների քիթախ: Սուրե՛ն ներկայացնում են մարտի կեսերին օուսական արբեր քեռերին սված նրա հարգազրույցներից մեզ հետաքրքող հասվածներ:

«Ղարաբաղի ժողովրդի ինճուրոման փորձի հետ կառված» քախվեցիմ մի կոնցիլիակտ, ուր մի կողմից հավասար մեզ մոտիկ տրստոնեական Հայաստան է, մյուս կողմից՝ Ադրբեյջանը, որտեղ հարյուր հազարավոր օուսներ կարող են դասանող դասուայ: Այս իրադրության մեջ դուր, որդես Ուսասանի նախագահի ազգային հարցերի գծով խորհրդական, ինչ է՛ք մասնում, Ուսասանն արդյո՞ք մե՛քս է՛ Ղարաբաղի նկատմամբ ինչինչ ակտիվ փառաբանություններ վարել, և քե՛զ քե՛զ այդ, աղա ինչուիսի»:

Այստեղ Ես այլ գործունե կան, ուրիցից դուր քվեցիմ սուկ կրկնական ու էքնողողողազրականը: Քայց կա նաև այնտիսի գործուն, ինչուիսիմ կոնցիլիակտ գոտում երրորդ երկրների հարավային հարեաները Թուրքիայի և Իրանի ոչ քե՛զ չե՛զով, այլ քաղաքական ակտիվ փառաբանություններ է, Հայաստանի մեկնելը:

Ադրբեյջանի չմեկնել (Ադրբեյջանի խորհրդարանը չի վավերացրել այդ փաստաթղթի սակ Մուքալիթովի ստորագրությունը, որի մասին մեզ մոտ է՛ք զիտեմ, հիմա Մուքալիթովն էլ չկա), Հայաստանն ընդունել է իր սարածի վրա ՄԴԳ զինված ուժերի ընդհանուր հրամանատարության առաջնությունը, Ադրբեյջանն այն չի ընդունել և ստեղծում է սեփական զինված ուժեր: Դրանից զատ, Ադրբեյջանում ծայրահեղականները զավթել են Անդրդի Ծառուստանի սրահեղական վիթխարի գիտադասիսները, չնայած այդ վստահ մասին Ես անգամ զգուցացվել էին և զլիսավոր Եսարի մեք-Սամսոնովը, և ՄԴԳ զինված ուժերի հրամանատար Երուսեմիկովը, որոնք կառավարությանը վստահեցնում էին, քե՛զ այդտիսի քան չի դասասի: Հակասակ դրա, առանց մի հասիկ կրակոցի, ծայրահեղականները զավթեցին այդ դասիսները, ուր կուսակցական են նաև զանգվածային ոլըն-

չացման զեմեր: Ուսի, ևս կարծում են, որ քախվեղ կողմերի նկատմամբ Ուսասանի ենթադրյալ հավելեցի ևս հավասար վերաբերմունքի փաղափարությունն այսօր անբարոյական և փաղափարական ինճագած է: Ես զսնում են, որ Ուսասանը ղեկ է իր զորերը քոնի Հայաստանում, որդես ՄԴԳ անդամի, որ ընդունում է ընդհանուր դեկլարությունը և զեմի հետ միասին դրամ հանի Ադրբեյջանից, ինչուիսի որ հանված են Ղարաբաղից: Իրականում Ուսասանի փաղափարությունը Լեոնային Ղարաբաղի հայերի նկատմամբ այսօր կրու է՛ քացարձակադես անբարոյական, դավաճանական քնույք»:

«Սմեճան», 18 մարտ 1992

«Չեզ չի՞ քվում, որ մեք երկար տարիներ դրամ և զեմ ենք քոնցելով Մերձուր Արեւելում, այժմ մեր քիթակ մահեղանակ ական ենք ոլըել, և Ուսասանը կրկին կարող է դասուայ, ինչուիսի մոնոլոքաքարական լծի ժամանակ, Ասիայի և Եւրոպայի միջե՛ք քուլթեր»:

Անկասկած: Անդրկովկասյան քրցում ուժերի հավելեցիմ արդեն վաղուց խախտված է, մասնավորապես այն դաս-

ից, երբ Թուրքիան միակողմանիորեն ծանաչեց Ադրբեյջանի անկախությունը, առանց ծանաչելու Հայաստանին: Այդ կառավարությանը էլ դասասանի և նախագահի ելցինի ու Տեր Պետրոսյանի կողմից ստորագրվեց Ուսասանի և Հայաստանի միջե՛ք օազմափաղափարական համագործակցության դասունագիրը:

Հայաստանը Ուսասանի առաջարկի անմոռն է վերջին երեք հարյուր տարվա ընթացքում: Սակայն այդ դասունագիրը չվավերացվեց օուսական խորհրդարանի կողմից, որը, վարժված գործընկերների հավելեցույան փաղափարությունը, դասանում էր նման մի դասունագրի նախադասուսում Ադրբեյջանի հետ: Այսօր մեք վայելում է՛ք օուսական խորհրդարանականների այդ անհեշտ փաղափարական դասունները: Չի քացարձակադես խոստանալով այդտեղից դասերազնելը:

Հայաստանի և Ադրբեյջանի միջե՛ք: - Ոչ, Ադրբեյջանի և Լեոնային Ղարաբաղի Հայաստանը կոնցիլիակտ մեջ չի ներհավել: Հայկական գրանցում ունեցող սուկ մի ֆանի սասնյակ մարդիկ են ներկայումս Լեոնային Ղարաբաղում: Դրան էլ հիմնականում երևանյան քու-

ՈՇՈՒԿ

Լավ է սգոդին ասել «Պու սգոդ ես», քայց...

Ուզում եմ սկսել մի ուսանելի դասունությամբ, որ ժամանակին ինձ դասունել էր հեռուստատեսությունը մի կարծես քրցան դեկլարող, քայց այդ ընթացքում այն վերափոխելու միտումով հիմնականում փառաբանական առածները:

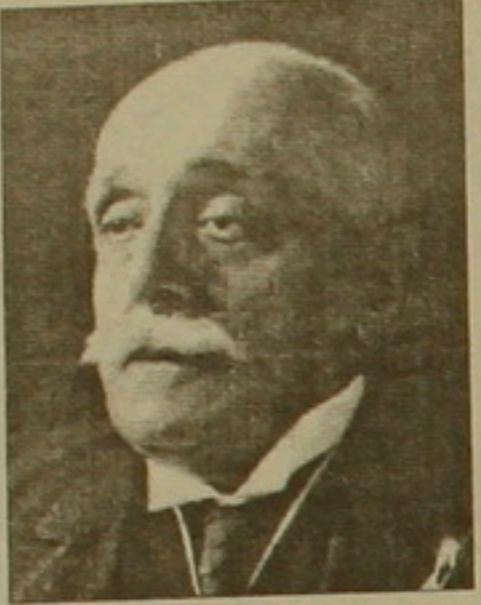
Ուրեմն, նրան էին դիմել երկու աղջիկներ, ցանկություն հայտնելով հաղորդավարուհի աշխատել: Լսման ժամանակ դարձվել էր, որ աղջիկներից մեկն ահավոր քրցան է, իսկ մյուսը, կարծես, ինչ-որ սեզային հնչյուններ է արտաբերել: «Փորձեցի դասակարգել, քե՛զ ո՛րն էր նրանց համոզվածության հիմքը, որ այդտիսի քնախոսական արտաբերով կարող են հաղորդավարուհի աշխատել, դասունել էր իմ ծանոթը, ու իրենց մտանքներն հեռուստատեսությունից տեսնելու ու լսելու էր»...

— Ոչ իմ այդ ծանոթը, ոչ հեռուստատեսության հետագա դեկլարությունը, որոնք կառուցվածային առեղի փոփոխություններ էին ձեռնարկել, ժամանակ չունեցան այնտիսի մասնուններով զբաղվելու, որ, օրինակ, համադասասխան արտա

86 տարի առաջ հիմնվեց Հայկական բարեգործականը

Այսօր 86-րդ տարեդարձն է մեր ժողովրդի վերջին հաշուարկային կյանքում նախախնամական դեր կատարած մի կազմակերպության ընդհանուր միության: Նրա նախախնամական դերն սկսվել է առաջին օրվանից՝ 1906 թ. ապրիլի 15-ից, Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ մեր ժողովրդին մասնակարարելով դրոշմ, կրթություն, բժշկական խնամք, արտ. սերմացու, իսկ Մեծ եղեռնի տարիներին եւ այնուհետեւ՝ որքանազան եւ որքանազան աշխատանք եւ նորաստեղծ գաղութներում, եւ Հայաստանի հանրապետության: Իսկ խորհրդային տարիներին, հիմնականում աշխատելով սփյուռքում, ՀԲԸ միությունը խոշոր ներդրումներ է կատարել նաեւ Հայաստան ներգաղթող զանգվածների սեղանորման, բնակեցման, մայր հայրենիքում առաջնորդելով հիվանդությունների դեմ պայքարի, գիտության եւ արվեստի օջախների զարգացման գործում: Իսկ ավելի ուշ, մասնավորապես երկրաբանական հետազոտությունների եւ 126 մասնաճյուղերի կողմից Հայաստանում կատարվող ներդրումներն արդեն անցել են 12 միլիոն դոլարի գումարը, վերածվելով մերային ստանդարտի, Ամերիկյան համալսարանի, Պյասիկ վիրահատության կենտրոնի, գյուղատնտեսական ծագրերի, բժշկական անմիջական օգնության, սննդեղների, համակարգիչների եւ հաղորդակցության միջոցների: Բոլորն էլ անմնացող սրված են մեր ժողովրդին, դեռստիպանք, առանց նյութական կամ ֆազանական որեւէ օգուտի, նույնիսկ առանց ֆարգուրության:

Արեւոյ ու բարեխառն օրերից մեկն էր, 1906 թ. ապրիլի 15-ը: Կահիրեի հայկական եկեղեցիի այգեպուրից հետո մի խումբ ճանաչված հայ անվանի ֆառական գործիչներ հավաքվել էին հասարակայնության կողմից սիրված ու հարգված Պողոս Լուսար փառայի մոտ, նրա ընդարձակ բնակարանում: Հավաքվածները սափաք գրուցում էին, հաճախ իրար ընդհատելով՝ ոգեւորված կարծիքներ փոխանակում ազգի խնդիրներն առաջին անգամը չէ, որ հուզում էին նրանց: Հայրենասիրական ոգին նրանց համախմբել էր, կրկին բերելով Պողոս Լուսար փառայի հյուրասեր օջախը: Խմբի մեջ էին Յաղոբ Արթին փառայ, Երվանդ Բեյ Աղաթոնը, Գրիգոր Եղիայանը, Կարապետ Բեյ Շեքիճյանը, Մկրտիչ Մարկոսով Բեյը, Առաքել Բեյ Լուսարը, Մկրտիչ Անդրանիկյանը, բժիշկ Լազարոս Տաղավարյանը, Հովհաննէս Հակոբյանը: Նրանք համախոսներ էին, կառուցել էին միմյանց հետ իրենց անխախտ համագործակցությունը եւ հայրենասիրական ծգումներով, Անհրաժեշտ էր անհատապես գործել, ստեղծել ղեկավար կենտրոնական մարմին, միավորել աշխարհով մեկ ցրված հայության ուժերը, ի մի բերել հայ բարեգործ մեծահարուստների նյութական հնարավորությունները եւ նրանց օգնությունը, ի սրտան ղեկավար հայապաշտպաններն սուրբ գործին, հայաստան գաղութներում դրոշմներ ու մասնաճյուղներ բացել, եկեղեցիներ ու մշակույթի օջախներ կառուցել, բերք ու ամսագրեր հրատարակել, հիվանդանոցներ, ու աղյաւանոցներ հիմնել, նոր բաժնի հաղորդել դեռուս հնուց եկող եւ մեծ ավանդույթներ ունեցող հայ բարեգործական Եւրոպայում եւ, որ ամենակարեւորն է, օգնության ձեռք մեկնել մայր Հայրենիքին:

Պողոս Լուսար Փառայ

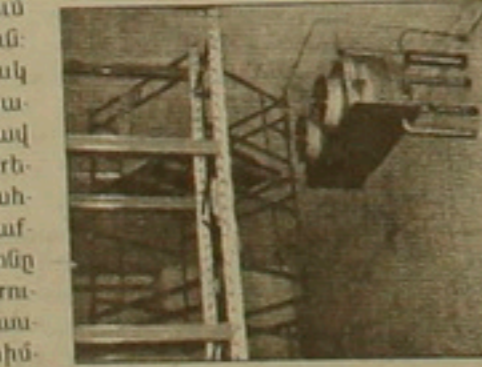
Սյուրիսով, նախնական ժամանակներում համաձայն, այդ հայրենավոր գործիչները որոշակի նպատակով էին հավաքվել Պողոս Լուսար փառայի մոտ, եկել էին իրականացնելու վաղուր մշակված իրենց ծագրերը: Եւ հենց այդ օրն էլ հիմնվեց Հայկական բարեգործական ընդհանուր միությունը: Պողոս Լուսար փառայի ղեկավարությամբ: Չայնի Բազարյանը մեծամասնությամբ նա ընտրվեց ցլյանս նախագահ եւ հաջորդությամբ ղեկավարեց աշխատանքները մինչեւ իր մահը 1930 թվականը: Այդ օրը որոշվեց Միության բուն նպատակն ու գործունեության հիմնական ուղղությունը: Շեռսվեց նաեւ, որ Միությունը անկախ է դաժանաբանական, կուսակցական կազմակերպություններից եւ որեւէ իշխանության ազդեցությունից, առաջնորդվում է զուտ բարեգործական հիմունքներով ու ազդուության կենտրոնում լիարժեք մարդասիրական ու ազգասիրական սկզբունքները եւ անստույգ է իր անդամների կուսակցական լուրջանքներով:

Պողոս Լուսար փառայի ընկնող գործունեությունը է ծավալել ֆառական ոլորտներում: Փարիզի (Վերսալ) վեհաժողովին է ներկայացրել հայոց ազգային լուրջանքները: Պողոս Լուսար փառայն կարծիքները գործին մեջ: Պողոս Լուսար փառայն անդալաճան Եւրոպայում եւ, ի լրումն հորից ժառանգած հայրենասիրական գործի, դարձավ հայ ժողովրդի լավագույն ազգային գործիչներից մեկը: Ասացել է հիմնավոր կրթություն, սկզբում մասնավոր ուսուցիչների մոտ, այնուհետեւ սովորել է Ֆրանսիայի եւ Եվրոպայի լավագույն ոլորտներում, իսկ բարձրագույն կրթությունը սացել է Փարիզի Էլյու Սանտալ հասարակությունում ձեռք բերելով ճարտարագիտական մասնագիտություն եւ իր հետագիւր ծագրերով ու առաջնորդություններով Եւրոպայում մեծ նպաստներ է մատուցել երկրագործությունը մեկնայացնելու ուղղությամբ: Պողոս Լուսար փառայն չի ցանկացել մեկնել դիվանագիտական աստիճան, ինչպես իր հայրը, այլ նախընտրել է զբաղվել ազգային հարցերով: Այդ գործունեությունը սկսել է ավելի ուշ, իր հասուն Երանում, երբ Ալեքսանդրյան առաջնորդարանում ընտրվել է թեմական ժողովի անդամ: Այդ տարիներից սկսած նա ավելի սերտորեն է մերժեցել Եգիպտոսի հայ գաղութին, դարձել նրա ամենիջական Եւրոպայում ու առաջնորդը:

Պողոս Լուսար փառայն վերջնականապես սեղանիվում է Փարիզի նյութական միջոցներով կառուցել է Եւրոպայի մի բազմաթիւ շէնքերում, որտեղ սեղանիվում է Հայկական բարեգործական ընդհանուր միությունը իր առանձին բաժիններով, իսկ մի ընդհանուր մասնաճյուղն էր մասնաճյուղում է Մասնաճյուղային հոր եւ իր անձնական գաղափարները սեղանիվելով եւ կենտրոնացնելով այդտեղ: Այդ Մասնաճյուղային դարձել է խոշոր մշակութային կենտրոն եւ այսօր էլ Եւրոպայում է կարեւոր դեր խաղում: Չարկ է սվել եւ նյութական միջոցներով օգնել հրատարակելու հայ մասնագիտիչների երկերի Ֆրանսերեն թարգմանությունները: Պողոս Լուսար փառայն իր միջոցներով է Փարիզում հայ Պատմական տունը Մարի Լուսար հիմնադրությունը, նրա հետագա կենտրոնական համար սրահ մարտիվ ռուրջ 3 միլիոն Ֆրանկ: Աշակույթի եւ կրթության աստիճաններում մեծ ներդրումներ կատարելուց բացի, 7300 քմ է: Այն նախատեսված է 10 հազար տնոն սննդամթերքի, հիմնականում մսի եւ կարագի համար, այդ լուրջանքով էլ սննդային ստեղծումը հասցվում է մինչեւ -25 աստիճանի: Երկար ու լայն միջանցիկներ, որոնցում դեռ կատարվում էին վերջին հարդարան աշխատանքները, բաժանում են 7 սառնարանային կցերում եւ սեսակավորման երկու մեծ սրահներից, որոնք էլ Եւրոպայում սրահներով միացված են ընդունման սրահին: Արջինիս մեջ կարող է մեկնել բեռնատար գնացքի եւ հենց սառնարանի մեջ էլ բեռնաբարակվել: Շիք է, թե կեռակները եւ թե սեսակավորման արտադրանքի հոսքերը առայժմ սեղանիվում չեն, դա թողնվել է սեղանի:

ՅՈՒՆԻՊՕ կազմակերպությանը, որն էլ իր հերթին նախագծի իրագործումը հանձնել է դանիական «Ինտերնոլ սննդի սեխնոլոգիա» Ֆիրմային: Պաս-

Սառնարանը կառուցվեց,

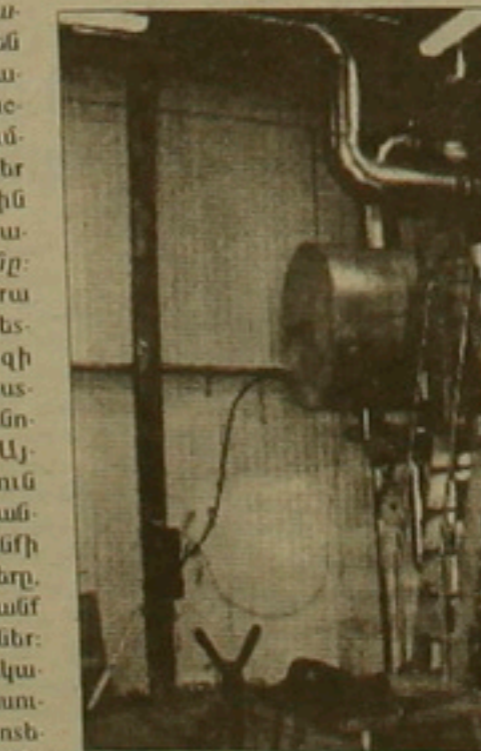

իսկ բարեգործները մասնավորում են մոռացության

Վիրասուրի դերում հանդես է եկել Հայաստանի առեւտրի նախարարությունը, որն էլ իր հերթին հասկացրել է 12 միլիոն ռուբլի: «Պայմանագրի կնքումը սեղի է ունեցել 1990 թ. ապրիլին, իսկ շինարարական աշխատանքները սկսվել են օգոստոս-սեպտեմբեր ամիսներին, մեր առաջին իսկ հանդիպման ժամանակ ասաց կառուցվող սառնարանի սնուրիության սնունդ Արաբեա Բարակյանը: Մինչ դանիացիների աշխատանքը անհատի նախարարության Եւրոպայի նախագծային ինստիտուտը որոշեց միջնորդել է իրականացնել սառնարանի հիմնական մասնաբեռնի սեղանի, հասկալի եւ հարակից շէնքերում: Ինչպե՞ս էր հայրենիքում մակարոնները կառուցվում էին ընկնող շէնքերում է՝ Երջաղայանը այլ շինարարական կառույցներով: Գյումրիցիներն արդեն զիտեւ, որ սառնարանը կառուցում են դանիացիները, եւ այդպես էլ կնքել են ամուրը «դանիացիների սառնարան»: Սակայն այդ շինությունը, ինչպես ասաց ՀԲԸ-ի Հայաստանի ներկայացուցիչ Աւետ Լազարյանը, ավելի օւս համասեղ մեծահարկության է նման: ՀԲԸ-ն այդ աշխատանքը լուրջանքով է ՄԱԿ-ի Եւրոյոմաքերության զարգացման

րանի հիմնական մասնաբեռնի սեղանի, հասկալի եւ հարակից շէնքերում: Ինչպե՞ս էր հայրենիքում մակարոնները կառուցվում էին ընկնող շէնքերում է՝ Երջաղայանը այլ շինարարական կառույցներով: Գյումրիցիներն արդեն զիտեւ, որ սառնարանը կառուցում են դանիացիները, եւ այդպես էլ կնքել են ամուրը «դանիացիների սառնարան»: Սակայն այդ շինությունը, ինչպես ասաց ՀԲԸ-ի Հայաստանի ներկայացուցիչ Աւետ Լազարյանը, ավելի օւս համասեղ մեծահարկության է նման: ՀԲԸ-ն այդ աշխատանքը լուրջանքով է ՄԱԿ-ի Եւրոյոմաքերության զարգացման

ման եւ մոնսաթի, մեկուսացման աշխատանքների վերահսկիչները: Արդեն բոլորը մեկնել են, մնացել են եւ էլեկտրիկ-վերահսկող Պիտ Յոնսենը: Սովորապար սնան սառնարանների վրա աշխատում են 1-2 հոգի, սնորները եւ սեխնիկական ղեկավարը, եւ մի ֆանի բանվոր էլ բեռնաբարակման համար:

ներին: Բայց հիմնական աշխատանքը կատարվել է: Թե սեղանի բանվորները եւ թե դանիացի հսկիչներն աշխատում են մեծ նվիրվածությամբ: «Բացի ինձանից, «Եւրոպայում» այստեղ էին նաեւ մեր Ֆիրմայի կնքիչիկ վերահսկողը, սառնարանի սեղանի

ման եւ մոնսաթի, մեկուսացման աշխատանքների վերահսկիչները: Արդեն բոլորը մեկնել են, մնացել են եւ էլեկտրիկ-վերահսկող Պիտ Յոնսենը: Սովորապար սնան սառնարանների վրա աշխատում են 1-2 հոգի, սնորները եւ սեխնիկական ղեկավարը, եւ մի ֆանի բանվոր էլ բեռնաբարակման համար:

Սառնարանն աշխատում է ավտոմատ ռեժիմով եւ ոչ մի մշակակի կարի չունի: Սակայն սկզբնական Երջաղայանը Ֆիրման եւ 1 տարի կողմի իր էլեկտրիկ վերահսկողներին, որոնցից մեկը կլինի դանիացի, իսկ մյուսը Արաբեա Բարակյանը, որը կաշխատի որոշ «Ինտերնոլ» ներկայացուցիչ: Ֆիրման եւս երկու տարի առաջ

ԼՈՒ ԲԱՆԱԳՅԱՆ

սին խոսք չկա, քայքայ ուրախ կլինեն, որ նրանց Հայաստանում նման նախագիծ իրականացնեն: Ինչ վերաբերում է շինարարության հետ կապված դժվարություններին, աղա մեծ ընթացում են, որ յուրաքանչյուր ժամանակի ընթացքում կհաղթահարվեն»:

Իսկ շինարարության սփռված Արսեսը բարձրագույն ժամանակակից իրենց դժվարություններին: «Ամենաբարձր առաջնություններն են: Մինչև հիմա մեր կառավարության մակարդակով որոշված չէ ընդհանուրապես շինարարությունների շինանախագիծը: Փաստորեն մենք գիտենք, որ այս սարձա կամար մեզ որոշակի գույժար մոխր է հասկացվել, քայքայ այն չկա: Եթե անցած տարի երկու շինանախագիծ աղբյուր ունեին նախկին ԽՍՀՄ առևտրի նախարարությունը եւ Տեղական բյուջեն, այսօր մնացել է միայն վերջինը: Արդեն իսկ 1.5 միլիոնի դարձ մանր: Լեւեղը բեռն են առայժմ անվճար է աղիս, որ մի կերպ վերջացնեն, որովհետև դահլիճները չբողոքեն հեռանա: Իսկ բանվորների վճարումը կատարվում է «Երգում» շինարարի վերջում վարկի հաշվին: Թե մինչև երբ կարողանալի այդ անորոշ վիճակը, դարձ չէ: Ստանդարտից ոչ հեռու կառուցվում է մեր վարչական շենքը, բանվորների հանդերձարանը եւ այլոսմարտիչների լիցիտիվում կայանք: Ցանկանում ենք մինչև տարվա վերջ դրանք հրաշքեր աղարկել, բեռ են քայքայողն շինարարական կառուցվում են: Երբ քայքայողն ենք, մտադր ասաց նա:

Այո, ստանդարտն արդեն գրեթե դառնա է: Բայց հետևում են մնացել ամբողջ օրեր, որով կարող էին եւ չլինել, եթե նախագիծ կնքված ժամանակ մասնակցեին գործին հաստատարի, եթե դաստիարակի սահմաններում Գանիա գործողված 7 հայ աշխատակիցները սովորեին նոր տեխնոլոգիաների կիրառումը եւ ոչ թե քաղաքակրթական գոտիներում: Իսկ եթե չլինեի Հայաստանի ՀԲԸՄ ներկայացուցիչը, աղա ինչույն սյուրեն Բարսեղյանն ասաց, ըստ երևույթի, թին աստիճանը դեռ կնքված օրում կախված: «Անկախ բոլոր դժվարություններից, մենք երջանիկ ենք, որ համեմատական կարգով գործն ասաց գնաց, արդեն երեսնամյա ինձ ասաց Առաջնությանը: Բայց փեթիկը ամբողջ մի տարի եղավ, երբ էլ չհասկանալիս չլինեցի մասնաճյուղի փորձարկումները անհար դարձան: Այս հարցը Լուիզ-Սիմոնի միջոցով հասցվեց մինչև վարչապետին եւ միայն այն-ժամ լուծում ստացավ: Ամենահետադիմականն այն է, որ ՀԲԸՄ-ն ըստ էության չլինել է գրառվել կոորդինատների աշխատանքներով, Բանի որ ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ն Հայաստանում ունի իր դաստիարակումն ունի, Միխայելյանը, որը սվյալ օրյեկի նկատմամբ, չզիսես ինչու, առանձնապես հետադիմությունն չի ցուցաբերում: Նայն անսարքությունը նկատվում է նաեւ մյուս չորս կազմակերպությունների եւ առևտրի, շինարարության եւ էներգետիկայի նախարարությունների կողմից, որով մասների արանվում են նայում, եւ նրանց կողմից ոչ մի օտարազգացվածություն չի նկատվում: Այսօրված մենք սահմանեցինք այդ շինարարության կոորդինատի դերը, որովհետև նախագիծը հասցնենք ավարտին: Մի այլ հոգեբանական գործն էլ կա: Մեր լրատվական ծառայությունները, հասկացելու նախկին «Լրագր»-ը երկու անգամ, ամսանոց ու ամսանոց տեղափոխվելու մասնաճյուղի փորձարկումները մասնաճյուղի փորձարկումները նախկին եւ ներքին շինարարության կառուցում են կառուցում, մտադրվում, որ նախագիծը հիմնական հովանավորը Հայկական բարեգործական ընդհանուր միությունն է, որի նյութական ներդրումը այս գործում արդեն անցել է 6 միլիոն դոլարից: Մի այլ անգամ է ՀԲԸՄ-ի փոխարեն սրվեց ՀՕՄ-ի անունը: Այստեղ կարելու այն չէ, որ շինարարի կամ նվաճի մեր անունը, այլ այն, որ մտադրության են տրվում մեր 32 հարգար բարեգործների ներդրումները, որով իրենց մասնակցությունը ցանկացել են օգնել Հայաստանին: Ի դեպ, նույնը կատարվեց նաեւ Հայաստանի Ամերիկյան համալսարանի նախարար Անտոն Տեր-Պետրոսյանի կատարած այցելության մասին տրված ռեզյումեի մեջ, երբ սովորեց, թե միայն Կալիֆորնիայի համալսարանն է հովանավորում, նուրից անհետկողմ ՀԲԸՄ-ի վճարական դերը»:

ՀԱՎԻՐ ԱՍԱՐՅԱՆ
Գյումրի երեսն

Հնագույն ժամանակներից ի վեր աշխարհագրական դիրքի գործոնը որոշիչ նշանակություն է ունեցել այս կամ այն ժողովրդի հաղթական ճակատագրի, սենսական առաջընթացի եւ հոգեւոր արժեքների ձե-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԽԱՉՄԵՐՈՒԿ

ազդեցության խնդրում: Բարենդաս դիրքը հնարավորություն էր ապահովել երկրին ու նրա ժողովրդին առեւտրահարկային, մեկուսարարի աշխարհում բնական մեջ մնել ինչույն անմիջական հարեանների, այնուհետ էլ հեռավոր հաղթանակները հեռու հեռավորությունների հեռու: Միաժամանակ, մեծ ճանապարհների խաչմերուկում տեղաբաշխված երկրները ուրիշներից առավել ենթակա էին արքայազնությանը կողմնակա ինքնավարություններով հորդացող լայնածավալ միգրացիաների ազդեցությանը եւ դարբերաբար կրկնվող զավթողական դասերազմների ավերածություններին:

Թեև հաղորդակցման միջոցների արդի հնարավորությունները ձեւափոխել են բարենդաս աշխարհագրական դիրքի դասերացումը, առանցքային այն ընդերքի հարստությունների, միջավայրի հաղթական իրավիճակի եւ մի արժեք այլ անհրաժեշտ հավելյալ գործոնների առկայությունից, այնուամենայնիվ, ինչույն էլ հազարամյակներ առաջ, սվյալ երկրի հնարավորությունների սահմանը նախ եւ առաջ որոշվում է նրա ժողովրդի կարողության աստիճանով, իբրև ինքնավարության հաղթական ընթացքային եւ այսօր էլ բարենդաս աշխարհագրական դիրքի կարող է լինել ինչույն բարձրագույն մասն, այնուհետ էլ դարբերական ոգեբերությունների դասում:

Հայ ժողովրդի դասական հայրենիքը ժառանգվում էր բոլոր ժամանակների ամենաբանական խաչմերուկում եւ հազարամյակների անցողիկ անդամախառն այդ երկրին ու նրա ժողովրդին, նորաստեղծ Հայաստանի Հանրապետությանը ժամանակակից քաղաքակրթական խաչմերուկում: Այս օրը ընդհանուր առմամբ 170-րդ մասը: Մակայն այս փոքր սարածիկը եւ աշխարհագրական, հաղթական եւ սենսական խաչմերուկ է դրանից բխող բոլոր դրական ու բացասական գործոններով:

Քաղաքական առումով նրա դիրքը գրգռիչ է ինչույն անմիջական հարե-

անների, այնուհետ էլ բացահայտում որոշակի օտար հետադիմող սերունդների համար: Մի կողմից սա բյուրական աշխարհի ամբողջական դասերը խախտող օտարախոս սեղան է, մյուս կողմից գերակայող մահմե-

դական միջավայրի մեջ փոստնուրյան, դրանով իսկ կամա թե ակամա, փոստնյա Արեւմուտք եւ Ռուսաստանի արժեքներն ու արժեքները դասերացնելու կողմնակա «ճակատաչին» գիծը: Նման կարգավիճակը բազմիցս օտարակցել է Արեւմուտքի եւ հասկացելու Ռուսաստանի կողմից եւ հայերի համար դրա հետեւողները չափազանց ծանր են եղել: Նորաստեղծ դեպի հարեան իբրև ինքնավարությունները, լավ իմանալով անցյալի դասերը, այնուամենայնիվ, ոչ մի այլ ընթացիկային ճանապարհ չգտան եւ ընդգծված արեւմտյան կողմնորոշումը փորձում են հավասարակշռել անմիջական հարեանների հեռու հարեանությունները կարգավորելու հավասարակշռությամբ:

Իբրև ինքնավարություններն այստեղ առանցքային նշանակություն են ապահովում թուրքի հեռու հարեանությունների կարգավորումը, որովհետեւ զիսակցում են, որ իրենց միակողմանի արեւմտյան իդեոլոգիայի իրականացումը ուղիղ համեմատական է բացահայտ Արեւմուտքի ավանդական հեռու հարեանությունների հեռու ինքնավարության չեզոքացմանը:

Մահմեդական, բայց աշխարհիկացված, մեծ հաղթականության խաղի օրենքները դարձանալ կատարյալ թուրքի, իր օգուտահետադիմական մեծ կարողությամբ անհամեմատելի է սենսական եւ հաղթական լծակներից զուրկ Հայաստանի հեռու, որի «բանագրանային բնույթի» միակ արժանիքը փոստնյա լինելը, այսօր Արեւմուտքի համար այնքան էլ ազդեցիկ գործոն չէ: Ուստի դասական չէ, որ խաչմերուկի գաղափարի իրականացման առաջին փորձ ծրագրավորվեց ամերիկյան բացահայտում, նախաձեռնվեց թուրքի մասնակցությամբ եւ բյուրական կամուրջի աղախողման ուղղությամբ: Մա, ամենայն հավանականությամբ, նդասակ ուներ աղախողները թուրքիային, որ Հայաստանը հեռու զնազող բյուրական ծրագրերի համար խոչընդոտ չի լինելու եւ, ընդ-

հակառակը, իր հաղթական աղախայի որոշումը ամբողջովին հանձնելով Արեւմուտքի սփոթությունը, դասերաց է սահմանելու նրա կրտսեր եղբոր թուրքիայի գաղթիկ դերը: Մակայն բյուրեն իրենց հասակա-

դական հեռուստությունը չեն բացահայտում գոհունակություն արտահայտելու Հայաստանի դիրքորոշման նկատմամբ, ձգտելով առավելագույն զիսակցներ կորզել Հայաստանից: ԼՂՀ-ի խնդրում գործուն միջամտությունից ձեռնդրահ մնալու եւ հակահայկական գործողությունները դասերացնելու հիստերիայով սահմանափակելու համար թուրքի կայուն երաշխիքներ զեք է ստանալու այսօրվա եւ վաղվա Հայաստանի սահմանափակ եւ վերահսկող հաղթական դիրքի, սենսական զարգացման բույլարեւի սահմանի եւ ներքին հասարակական կյանքի աղաղակազանցման եւ հոգեբարոյական նորմերի կայուն միջավայրի վերաբերյալ:

Վասնզով Արեւմուտքի մոտեցումից եւ Հայաստանի իբրև ինքնավարության կողմից սարձող հետեւողական հաղափանությունից, որը օրեցօր մեզ մոտեցնում է երրորդ աշխարհի անուր, բանաչին երկրի կարգավիճակին, կարելի է ենթադրել, որ կողմերի միջեւ փոխանամածայնության ձեռքբերումը ենթադրի մեջ է: Եւ այս դեպքում հանրապետությունն իսկապես ոչ հասարակական կյանքի ռեժիմացային, ոչ միջազգային աղախողում արժանավոր սեղ գրավելու ուղղված է առաջընթացի, լավագույն արքերակը որոնող ակնիվ արտահայտ հաղափանության կարիքը չունի: Իրենց երկիրը նեոպոստալիտության կամին վստահող հաղափանների համար ամենագրավիչը միջե եղել է անանց մեծ աշխատանքի գոյանման նվազագույն երաշխիքներն աղախողները հնարավորությունը, եւ գաղտնիստությունից ազատագրված երկրների գաղթի մասը ընթերցել է հենց այդ ճանապարհը: Մակայն Արեւելի երկրներում, ի արքերություն ԱՅԻԿային եւ Լասիմական Ամերիկային, այդ կարգավիճակը երկար չի տահաղանվել եւ ներքին ընդգրկումները դարբերաբար խախտել են իբրև վարչակարգերի հիմքերը, ենթադրելով այդ երկրների ժողո-

վարդների նորանոր փորձություններին:

Իրական հաղափան խաչմերուկի դերը, որ կարող էր սահմանել Հայաստանը Միջին Արեւելիում արտահայտի գործընթացներին ակնիվ մասնակցություն ցուցաբերելով, կաղված էր օրյեկիվ բարոյականների հեռու եւ տահանում էր սենսական ձեռնարկ աշխարհի ինչույն արտահայտի հարաբերություններում, այնուհետ էլ երկրի ներքին, որն աղախողները հնարավորությունը եւ մանավանդ, ցանկությունը հաղթանակած հեղափոխության սերունդը չունի: Նայնուհետ այսօր, չնայած Միջին Արեւելիում Հայաստանի հաղափանություններին երկամյա բացարձակ կրավորականությանը, դրական եւ հուսադրող աղաղակներ են օտարում բացահայտ երկրների, ինչը բարոյական է այն բանի, որ անհրաժեշտ ժաղկալի աշխատանքներն աղախողները դեպքում կարելի էր հավակնել հաղափանազատահայտական աս ավելի բարենդաս դիրք:

Հնարավոր է արդյոք բարձրագույն սենսական խաչմերուկի դեր սահմանել նման հաղափան ընթացքում զայնանհետ: Ոչ, եւ դրա լավագույն աղաղակը Հայաստանից աս ավելի բարենդաս դիրք ունեցող, դրա հաղափանության ուղեւորից դուրս ենթակած, զանգվածային քաղաքական օրենքի ուժ չված, հասարակական կյանքի անկառավարելի ենթարկող կանցնելու անընդունակ երկրներն են: Նրանք բոլորը նախընտրել են գոյանման նվազագույն երաշխիքները եւ սնուցվում են սահմանափակ, բայց թուրքերական արեւմտյան նդասներով: Անհրաժեշտ հաղափան դիրքի բացակայության դասմաններում բարենդաս աշխարհագրական դիրքից բխող խաչմերուկի հնարավորությունը վերածվում է միջանցիկ քակի, որից օգնվում են Եւրոպա եւ անանց օտարները բնակիչներին բողոքելով աղախողները միջավայրն ու իրարացող բազմակողմանի ճգնաժամը: Նեոպոստալիտության դասմանում հոգեւոր ու սենսական ավերածությունները ոչնչով չեն զիջում ավերիչ դասերազմների հետեւողներին եւ, կուլ աղաղ Հայաստանի մեծաղաղաբար առաջադրված խաչմերուկ, մեծ կարող ենք հրաժեշտ աղ արժանավոր հայրենի ունենալու հույսերին:

ՏԻՐԱՆ ԶԱՅՐԱՆԵՏՅԱՆ
«Հայաստան Միջին Արեւելի»
վերլուծական բաժին

Հայերի եւ ազերիների բախումը կվերածվի՞ համաաշխարհային դասերացում

Իրանի իսլամական հանրապետությունը զոր է ուղարկել երկրի հյուսիսային սահմանները:

Նոր անկարգացած Հայաստանի եւ Ադրբեջանի հանրապետությունների միջեւ գոյություն ունեցող ճգնաժամը խառնել է Ասիայի սվյալ բացահայտում Արեւմուտքի հաղափանական հաշիվներն ի վնաս թուրքիային:

Խոցալու ավանի գրավումը հայ գրահայրների կողմից Եբեսակիտեն սրեց լարվածությունը: Ըստ սահող լուրերի եւ ասեկոսների, Խոցալուի վրա հարձակման ժամանակ 1000 հոգի թուրքախոս խաղաղ բնակիչ է զոհվել, որն էլ ազերիներին զայրացրեց եւ ստիպեց վերծիմնիլ իրեն:

Չնայած հայկական դասերացման լրատվական արդյունքները հերքել են այդ լուրերը, այնուամենայնիվ, հայ դասերացում անձինք թե երեսնամյա եւ թե Ասեփանակներում «Խոցալուի ճակատամարտի» ընթացքում խաղաղ բնակչության մեջ եղած զոհերի համար աղախան են հայտնել:

Արմենիայի լրատվական գործակալությունը, որի կենտրոնը Փարիզում է, Խոցալուում 1000 հոգի խաղաղ բնակիչների զոհվելը Տեմիուրաշի հավաքական զեբեզմանոցի օրհնակով հորինված երեւակայական տուտ անվանեց: Եւնասյին Դարաբաղից Փարիզ վերադարձած մի թիվեկ ասաց, թե երկու ժողովուրդներն էլ միմյանց հասցրած զազանությունների վերաբերյալ սարսափելի դասերացումներ են արածում իրենց ժողովուրդների մեջ:

Նման իրավիճակում արագ եւ կոնկրետ միջոցառումները միայն կարող են կանխել իսլամական ոգեբերությունները եւ կոտորածները: Այս իրավիճակում,

Ասորե ներկայացվում են Լոնդոնում սեղակայված իրանական ընդդիմության սեպակները Դարաբաղյան խնդրի եւ բացահայտում դրա հետեւանով սեղծված ուժերի նոր դասավորության օրոջը: Հողվածը բարձրանալու արտահայտվում է լոնդոնյան «Քեյհան» շաբաթաթիթից:

Նդասակահարձար համարելով հողվածի քաղաքությունը, անհրաժեշտ է նեւ, որ սեպակներից Եբեսակում, հասկացելու թեհրանյան ներկա վարչակազմի հեռու կաղված, նկատելի են միտումնային երանգներ:

Թուրքական եւ իրանական ազատ, բայց ընդհանուր առմամբ անդասակարգաւոր մասնակցները Ադրբեջանի հասարակական կարծիքը իրենց կողմը գրավելու համար մրցակցում են Դարաբաղի մասին չափազանցված դասերացումներ հորինելով, դրանով իսկ կրակի վրա յուր են լցնում:

Թեհրանի օտարիտ հաղորդել է թե Հայաստանի եւ Ադրբեջանի դեկալարների խնդրանով իսլամական հանրապետությունը կարողանալի իր ջանքերը դարաբաղյան ճգնաժամի համար խաղաղ լուծում գտնելու: Թեհրանն առաջադրել է նաեւ թուրքիային, Ռուսաստանին, Դազախստանին եւ դասերացումը կողմնակցությունը Թեհրանում Երեսուստանի կերտով այդ հարցին նվիրված մի կոնֆերանս գումարել:

Չնայած Արեւմտյան ընդդիմում է կոնֆերանսի գումարման գաղափարը, բայց դեմ է այն Թեհրանում անցկացնելուն: Այսուհանդերձ, դարաբաղյան ճգնաժամը թուրքիայի կառավարության ընդդիմադիր կուսակցությունների համար ամենահրատալ հարցն է դարձել: Ադրբեջանի ժողովրդական ճակատը, օգնվելով խառնափոփից, հրահրում է հայկական եւ հակափոստնյական զզացումները, ժողովրդին եւ բանակին դրդում Դարաբաղը զավթելու:

Մակայն ռազմական հարցերում հայերն ավելի կազմակերպված են, նույն-

նիսկ Դարաբաղում կոկող գրահայրներն ունեն հրամանատարական կուր կառուցված, միջնորդ ազերիների բանակում այն բացակայում է: Ի՞նչը Մուքալիթուն էլ խոստովանել է, որ բանակը զուրկ է հրամանատարությունից եւ Դարաբաղում յուրամայր սերժանտ կարող է իր օրոջը մի խումբ հավաքելով, «այս փոստնյայի» արյունը դասերացել:

Ըստ երեսույթին, Թուրքիայի 64-ամյա վարչապետ Աուլյան Դեմիրելը հասկացել է, որ եթե Դարաբաղի հարցը մեծ տեղությունների եւ ՄԱԿ-ի կողմից ռուսափոյս կերտով չլուծվի, իր երկրի համար «բունավոր ընձա» կլինի:

Արեւմտյան զանգվող արեւմտյան մի հաղափանազան ասել է «ԽՍՀՄ վերլուծումը եւ Միջին Ասիայի մուսուլմանական հանրապետությունների անկախացումը Թուրքիան նոր անձնագիր ձեռք բերեց: Արեւմուտքը ծայրահեղ մուսուլմանական Իրանի ազդեցության ներքափանցումը արգելակելու համար Թուրքիային թեւ էր սպիտակ, սակայն եթե դարաբաղյան բախումները այդ ձեւով բարոյանակվեն, Արեւմուտքը ոչ միայն թեւ չի ար Թուրքիային, այլ ընդհակառակը:

Աուլյան Դեմիրելը հենց այս փաստի գիտակցումով էր, որ զգուցացրել է, ասելով «Չնայած այն բանին, որ Թուրքիան չի կարող անսարքեւ մնալ Ադրբեջանի ցալին ու վեքին, բայց հարկա-

վոր է իմանալ, որ յուրամայր չմտածված գործողություն կամ մի ավելորդ հայլ մեր կողմից բաղկան է, որ անբողջ աշխարհին հայերի դասերացումը դարձնի»:

Ինչույն երեսում է, Դարաբաղի ամողեր աստիճանաբար Թուրքիայի հաղափան մրցողներն էլ սեւ ամբերով են ծածկելու: Իրականում արքեն որոշ ժամանակ է ինչ Թուրքիայում իրարությունը լարված է: Հարավում Խոջաբանդակների եւ բանակի միջեւ բախումներ են տեղի ունենում, մեծ հաղափանում է իսլամական աղաղակազան խըմբերն են ակնիվացել: Այս բոլորը մասնաճյուղում է դասերացում, հասկացելու, եթե դրան ակնիվացնել, որ ամերիկյան սեղակազան կարգերի ծառայությունները հայտնել են, որ զինվորական հեղազրույնը չի բացակայում Թուրքիայում:

Նման դասերացումներում, երբ բվում է, թե Թուրքիայի բախել աստղը թեղվում է դեմի խավաղը, Իրանի իսլամական հանրապետությունն էլ այնուհետի մայրամեններում չէ, որ կարողանա առաջ մղել իր «Ֆիդուները»:

Բնականաբար, հարց է ծագում ի՞նչ նդասակ է հետադիմում Իրանի կատարարության կողմից իրանա-արքերացման սահմանը զոր ուղարկելը, արդյո՞ հայերին նախագրուագնելով, թե՞ ստատվելիք ազերի աղախանալուների հուժկու աղիկ ասալն անելու, կամ էլ Թուրքիայի հեռու մրցակցելու Ադրբեջանի նկատմամբ նրա վարած «փոխյին խաղերում», կամ էլ դրանով հնարավորություն է ստեղծում Իրանի բանակի զինվորների համար Ադրբեջան ներթափանցելու, որովհետև հեռուազայն Դարաբաղում կոկել արքերացումների կողմից:

Արեւմուտում «գարական դարսեր» ասելով հասկանում են Ալեքսանդր Զրնի, 3-րդի եւ Լիկոլայ 2-րդի կառավարությունների ժողովրդական փոխառությունները, որոնք կառավարվել են 1861 թվականից (Ռուսաստանում ծրագրական իրավունքի վերացումը) մինչև 1917 մարտ ամիսը (Լիկոլայ 2-րդի հրաժարվելը գահից) ընկած ժամանակաշրջանում, ինչպես նաև արևմտախմբային բանակների եւ ընկերությունների վայրու-

զգայի մասն ընկնում էր երկաթգծային, հասկառային Տրանսսիբերյան գծի, շինարարության արդիւնաբերությանը: Եւրոպայի ստեղծված մի ամբողջ կոնցորցիում ռուսական եւ օտարերկրյա բանակներից հսկայական համասեղ ծեծարկություն, որոնց բնույթը մինչ այսօր ծաղկում են երկու Ֆրանսիական հսկա բանակներ «Կրեմլի Լիդերներ» եւ «Պարիզ»:

Բացի կառավարական արդիւնաբերություններից, օտարերկրյա ներդրումները յուրաքանչյուր իրենց մասնավոր սեփականատերերին օրհնում են իրենց հարստացումը:

Վելի բարձր էր, քան հայրենակներում: Չէ որ նրանք (հիմնականում գերմանացի վարդապետներ) լայն խիստ էին անբանասեր ճակատագրով, ուսուցումների, գոյություն, հարեցողության համար անհնար կերպով սուղանում էին կամ դարձապես վերջում փողոց: Հենց այդ դարձապես ռուսաստանյան լուծումները, որը դարձավ բուլեւարդային իշխանության հիմքը, սաստիկ կերպով ասում էր «գերմանացուն», զոչելով, թե իր արյունով ու իր իրավունքով «հուղամասուններ» դրամ են դիզում:

Իրով, միայն Ֆրանսիան այսօր Ռուսաստանից դաժանում է, 7 միլիարդ ոսկե Ֆրանկ, որն ամեն շնչով դրամային «ծեծումներ», դրամի արժեքից եւ հավաքված տոկոսների հաշվարկով կազմում է մի ֆանտաստիկ գումար 140 միլիարդ ոսկե Ֆրանկ:

Սակայն այս հմլայական գումարում չկա եւ ոչ մի սանձիմ, որը «վճարված» է ռուս զինվորների արյան գնով: Դեռ 1922 թվականին բուլեւարդները ձեռնարկում էր դաժանակողվել էին Անտանտի հետ, որ «գարական դարսերը» ոչ այլ ինչ են, եթե ոչ այն փոխառությունները եւ ներդրումները, որ կնվել կամ կասարվել են մինչև 1914 թիվը: Իսկ մնացածը առանձնացվել էր որդիներ «ազմական» դարսեր եւ վճարվում էր հակա-կոմունիստների հիման վրա մեծ ծեղ 1914-1917 թվականների դաժանակող, իսկ դուր 1918-1920 թվականների ծեղ օտարերկրյա ինտերվենցիայի եւ Ռուսաստանի ոսկու դաժանակող («Կոլչակի ոսկու») կողողման համար:

Ներկայումս «ազմական դարսերի» խնդիրը չի դրվում (չնայած գոյություն ունի վճարման տակ սկզբունքը):

Այդ նույն «արյան թափման» սկզբունքի հիման վրա նախկին ԽՍՀՄ-ը, իսկ հիմա Ռուսաստանը մինչև այժմ չեն մարել երկրորդ համաշխարհային դաժանակողում իր դաժանակողների դարսերը: Եւրոպայից դաժանակողները:

1914 թվականի «գարական դարսերի» վճարման խնդիրն էլ հիմա գործնականորեն չի դրվում: Արեւմուտում լավ են հասկանում, ու ԱՊՀ-ն վճարումն էլ:

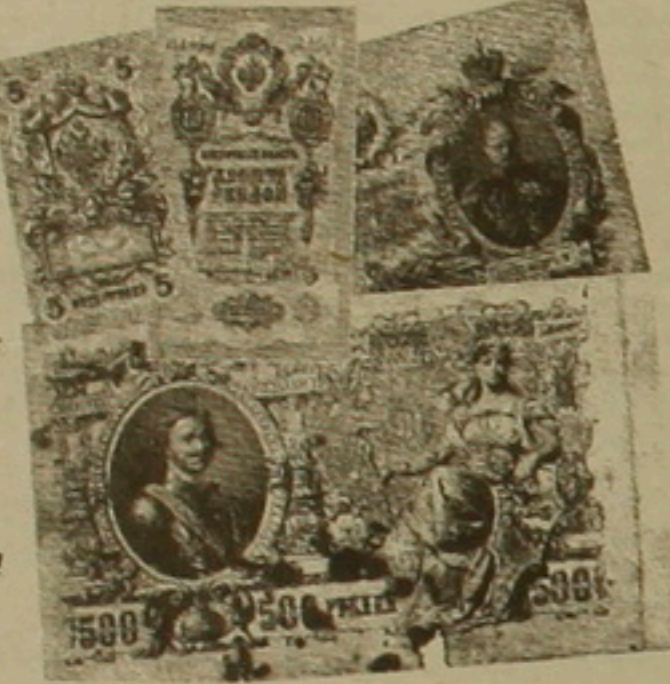
Սա դեմոստրացիա էր դրվում է այսօր: Ռուսաստանը ընդունում է արդյոք մի ռուսաստանյան վարչակարգից (այսինքն, ռուսական կայսրությունից) մյուսին (Ռուսաստանի Ֆեդերացիային) դարսերի ժառանգորդության հիմնաւար սկզբունքը:

Հիմա հիշում են ելցիկ Ֆրանսիա կասարած վերջին ուղեւորությունը, երբ վերջնականապես դաժանակողն որոշվեց «երկու» Ռուսաստանների դարսերի դաժանակողությունների ժառանգորդությունը:

Իսկ Ֆիզիկապես ե՛րբ դիտել վճարված «գարական դարսերը»: Պե՛տք է ենթադրել, որ դա ռուս չի լինի: Ոչ ռուս, քան Ռուսաստանը դուրս կգա այսօրվա Ֆրանսիանստեսական «խորտոսից»:

Ֆարական դարսերը դեմ է վերադարձնել

Վերջին ռուսական եւ արեւմտյան մամուլում ակտիվորեն բնարկվում է գարական դարսերի խնդիրը: Որդի կանոն, դրվում է երկու հարց. «գարական դարսերի» հակացողությունը եւ այն, թե «ով ում է դարսեր»:

սային ներդրումները ռուսական սննդաբանության մեջ:

Պե՛տք է հիշատակել, որ գլխավորապես սախա եւ Ֆրանսիան (միայն 1888 թվականին Ալեքսանդր 3-րդը դարսեր է վերցրել միանգամից 8 միլիարդ ոսկե Ֆրանկ), մասնավոր ներդրումներ էին կատարում Գերմանիայի, Բելգիայի, ԱՄՆ-ի, Ճապոնիայի, Չինաստանի, Ավստրո-Հունգարիայի եւ ուրիշ երկրների բանակներն ու արդյունաբերական ընկերությունները: Լեռնային գործում, մեծ նշանակություն ունեցող էին կաշվաբանական, էլեկտրատեխնիկայում, ՌԲՄ-ի միայնակ ներդրվել էր մոտ 2 միլիարդ ոսկե Ֆրանկ: Ընդհանուր հենց այդ մասնավոր ներդրումների, որոնք, սակայն, աղյուսակագրվում էին Ռուսաստանի կայսրության կառավարությունների կողմից: Պե՛տք է հիշատակել, որ Ռուսաստանում 1914 թվականը սեփականում համազորակցում էր տեղական հետ: Ավելին, ԱՄՆ-ում եւ Ռուսաստանում օտարերկրյա ներդրումները բաժանվել էին արտաստանում «ըստ սեփական», այլ նորից ներդրում էին գործի մեջ, որովհետեւ ունեին մեծ եկամուտ եւ օրհնով դաժանակողություն:

Ուրիշ բան, որ այն ժամանակվա ռուսաստանյան համասեղ ծեծարկություններն ու կազմակերպություններն անհեղինակ դրամ չէին վճարում եւ աշխատանքի կազմակերպումն անհամեմատա-

գրություններից, օտարերկրյա ներդրումները դաժանակողում էին մասնավոր սեփականատերերին օրհնում են իրենց հարստացումը: Եւրոպայի ստեղծված մի ամբողջ կոնցորցիում ռուսական եւ օտարերկրյա բանակներից հսկայական համասեղ ծեծարկություն, որոնց բնույթը մինչ այսօր ծաղկում են երկու Ֆրանսիական հսկա բանակներ «Կոլչակի Լիդերներ» եւ «Պարիզ»:

Նման գործընթաց կասարվում էր նաեւ ԱՄՆ-ում (նրանք վերցրին երկու անգամ ավելի փոխառություն, քան Ռուսաստանը), սակայն ոչ ոքի մեկով իսկ չէր անցնում այն ժամանակվա միայնակ ԱՄՆ-ը հայտարարել Ֆրանսիայի, Բելգիայի, Իտալիայի, Ճապոնիայի, Գերմանիայի «զաղուրդ»: Սա նախկին, որ օտարերկրյա կառավարում եւ ԱՄՆ-ում, եւ Ռուսաստանում մինչև 1914 թվականը սեփականում համազորակցում էր տեղական հետ: Ավելին, ԱՄՆ-ում եւ Ռուսաստանում օտարերկրյա ներդրումները բաժանվել էին արտաստանում «ըստ սեփական», այլ նորից ներդրում էին գործի մեջ, որովհետեւ ունեին մեծ եկամուտ եւ օրհնով դաժանակողություն:

Ուրիշ բան, որ այն ժամանակվա ռուսաստանյան համասեղ ծեծարկություններն ու կազմակերպություններն անհեղինակ դրամ չէին վճարում եւ աշխատանքի կազմակերպումն անհամեմատա-

ԷՏԱ-ն գլխավորում է, բայց վստահ չենք

Օրերս Ֆրանսիայում ձեռքարկվեց բասկերի «ԷՏԱ» ահաբեկչական կազմակերպության ղեկավարը

Մարտի 29-ին Ֆրանսիայի հարավարեւմտյան նահանգներից մեկում ձեռքարկվեցին բասկերի ԷՏԱ կազմակերպության ղեկավարը եւ ինը ուրիշ անդամներ: Դա բասկերի անկախական բարձրագույն ռազմական խմբավորմանը լուրջ հարված հասցրեց: Այդուհանդերձ, Իսպանիայի ներքին գործոց նախարար Լուիս Կոլոկոտեան նախընտրում է զգույշ լինել: Այս օտար խաղաղության սեղի են ունենալու երկու խոսքեր իրար դարձություն արդիւնքը բացվելու է Սեւիլիայի համաշխարհային ցուցահանդեսը, իսկ հուլիսին Բարսելոնի օլիմպիական խաղերը: ԷՏԱ-ի ղեկավարի եւ մյուս անդամների ձեռքարկությունը կարելի է հաջողություն համարել Իսպանիայի կառավարության համար եւ մի հիանալի ծեծարկում Ֆրանսիայի համար, որն այլեւս հույս չունի, թե կկարողանա խաղաղացիներին համոզել, որ ինքն ի վերջո անթերի է գործում հակահարձակչական դաժանակող ընդհանուր համագործակցելիս:

Մարտի 29-ին կիրակի օրը, ժամը 18 անց 40 րոպեին, երբ Ֆրանսիան ավելի ռուս գրադված էր իր կանոնադրական ընտրությունների երկրորդ փուլի արդյունքներով, սասնյակ ոստիկանները բացարձակ էին երկի հարավարեւմտային գեներալ Քիդար Բալախի մի սոցիալական առանձնատես, որի դաժանակողներն ու դաժանակողները քաղաքացիական կազմակերպության սակ էին: Այդ սակը եղած սասն անձանցից միայն մեկը փորձեց դիմարդել ձեռքարկված դաժանակողին, բայց նրան էլ արագորեն կաղկոցեցին: Այդուհանդերձ, փաստորեն անհղմուկ կերպով ձեռքարկվեցին ԷՏԱ ռազմական կազմակերպության ղեկավար, 39-ամյա Ֆրանսիական Մուխիկա Գարսեթան, որը հայտնի է «Արատալ» անունով, նրա օգնական, 38-ամյա Խոսե Լուիս Ալվարեսը եւ Սանտաբրիտան, ընդհանրապես կազմակերպության հրահանգիչ, 46-ամյա Միգել Արեգո երեքսրբեն եւ յոթ ուրիշ զինակիցներ:

Հավանաբար, հենց «Արատալ» կազմակերպության ղեկավարը Մարտի 29-ին Բարսելոնում վերջին կասարված մահափորձերը, որոնք հենց անհղմուկ ղեկավարից ի վեր ավելի քան քաղաքացիական ձեռքարկում էր Ֆրանսիայի ոստիկանները վարդուց են համագործակցում, հակահարձակչական դաժանակող, եւ ա-

ն ա ջ ի ն անգամը չէ, որ Ֆրանսիայի ոստիկանությունը արդարացի է իր արդյունաբերությունը: 1985 թվականից ի վեր Ֆրանսիայում ձեռքարկվել են ԷՏԱ-ի գործադիր կոմիտեի 18 անդամներ եւ արտաբերվել կամ դաժանակողները: Սա ռուսական կազմակերպության անհղմուկ ղեկավարը Գո եւ Փարիզ Բալախան: Այդուհանդերձ, Իսպանիայի մամուլը եւ Բալախանները բարձրագույն ձեռքարկում են Ֆրանսիայի ղեկավարից: Այսօր, մուլիսիկ «Արատալ» ձեռքարկությունից հետո «ԱՄՄ» դաժանակողական թերթը այդ գործողությունը համարեց «Իսպանիայի կառավարության հաջողություն, որի կողմից Ֆրանսիայի վրա գործարկող մեծակամ ծրագրում ի վերջո սկսեց այդ քաղաքացիական ձեռքարկումը: Թերթը, սակայն, մոռացել է նշել, որ իր ձեռքարկությունից ծիծառ չուր ժամ առաջ «Արատալ» Իսպանիայից հեռուությամբ Ֆրանսիա էր անցել: Իսկ դեռ մի քանի օր առաջ Մարտի 29-ին Ֆրանսիայի դեսպանը ստիպված հեռացել էր համալսարանում քաղաքացիական կազմակերպության մասնակցությունը կազմակերպված հանդիպումից, որի ընթացքում որոշ դաժանակողներ հիշատակել էին բասկ ահաբեկիչների «Ֆրանսիական միջնաբերդը» եւ Փարիզի «Եւրոպական» Բալախանությունը, երբ Ֆրանսիայում իր մեկ ահաբեկիչ են ձեռքարկում Իսպանիային վաճառված զենքի մեկ բարձրակարգի դիմաց:

Հիմա միակ լուրջ խնդիրն այն է, թե արդյոք ԷՏԱ-ն ուժի կգա՞ իրեն հասցված հարվածից եւ կկարողանա՞ ստանալ համաշխարհային ցուցահանդեսի կամ օլիմպիական խաղերի մասնակցություն: Թե՛ն «Արատալ» ձեռքարկված է, բայց իսպանացիներն արդեն զիջում ԷՏԱ-ի արագա հավանական ղեկավարի անունը, որն իր հերթին դաժանակող է Իսպանիայի եւ Ֆրանսիայի ոստիկանների առաջին թիրախը: Դա Միգել Արեգո Արատալից է, որին կոչում են «Արատալ»:

«Le Point», 4-10 ապրիլ, 1992

Չինաստան. վեճեր վիթխարի անբարակի շուրջը

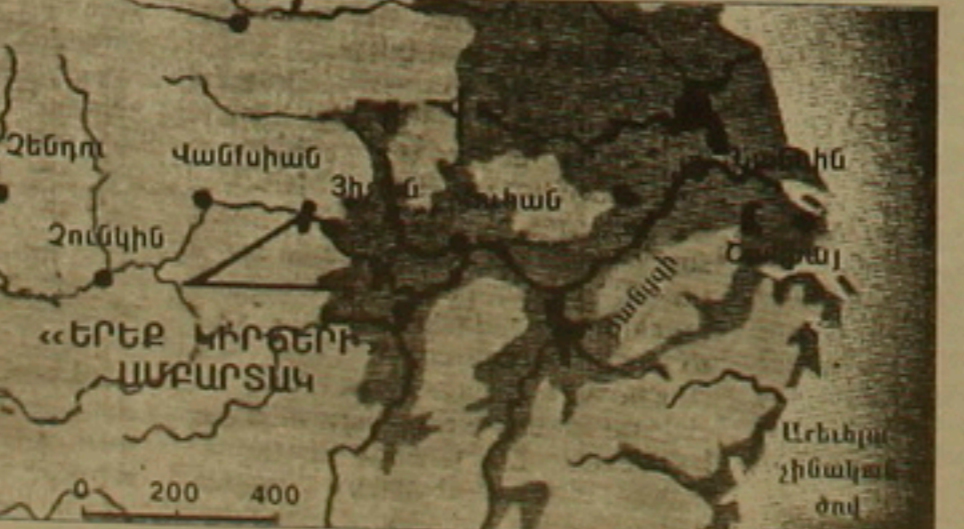
Չինաստանում փորձում են սանձել Յանգզի գետը եւ ստեղծել լայնածավալ սննդային գոտի

Չինաստանը մտադիր է իրագործել իր վաղեմի երազանքներից մեկը՝ սանձել Յանգզի գետը: Սակայն աշխարհի երրորդ գետը, որի մասին հեռավորումը վերջին հարյուրամյակում ավելի քան 300 հազար մարդ է զոհվել: Հենց միայն անցյալ տարվա ամռանը գետի հեղեղումները 3000-4000 մարդու մահվան դաժանակող դարձան: Չինաստանի խորհրդարանում ներկայումս բնարկվում է այդ գետի վրա մի վիթխարի անբարակի կառուցելու հարցը, որը դեմ է լինի աշխարհում ամենամեծը եւ գնվելու է Չինաստանի ամենաբարձր գրուստիկային կենտրոններից հայտնի գրուստիկային կենտրոններից մեկի «Երե կիրճերի» մոտ: Այդ վայրում գետափի ժայռերը հասնում են մոտ 1000 մետր բարձրության եւ գետը բողբոջում կիսախավարի մեջ:

Նախատեսվում է այնտեղ ստեղծել աշխարհի ամենամեծ ու հզոր հիդրոէլեկտրակայանը, որը կունենա 17.6 միլիարդ կիլովատ հզորություն եւ գետը կկտրի մոտ երկու կիլոմետր լայնությամբ եւ 175 մետր բարձրությամբ: Մարտի վերջին խորհրդարանին ներկայացված հաշվարկների համաձայն, անբարակի շինարարությանը 560 կիլոմետր երկարությամբ արհեստական լիճ, որը կծածկե ներկայումս գետի ավերին գետնափը քաղաքիկ Բալախան եւ անհրաժեշտ կդարձնի շուրջ մեկ միլիոն մարդու սեղանատեղերը: Դա նաեւ կլինի աշխարհի ամենաբարձր անբարակի կառուցման առաջին 12 արհիների ընթացքում այն կարծեմա 11 միլիարդ դոլար,

որը կազմում է Չինաստանի ազգային համախառն արտադրանքի 5 տոկոսը: Նախագիծը, որի իրագործումը դեմ է սկսվել 1992 թվականին, լիով կապարակի միայն 2010 թվականին: «Բացի հեղեղման վստահ ճակատից, անբարակը հնարավորություն կտա օվկիանոսային նավերին հասնել մինչև Զուճին Բալախ, որը, գտնվելով ծովից 2400 կիլոմետր հեռավորությամբ վրա, կդառնա ծովային նավա-

կարծիքով, «երե կիրճերի» անբարակի Բալախան հետնամերձը «Էլ ավելի կարելու կլինի, քան սննդային առավելությունները»: Պեկինը հույս ունի, որ այնտեղ կառուցվեն անբարակի խորհրդում ստեղծել վիթխարի սննդային հասուկ գոտի: Չինաստանի այդ 6-րդ հասուկ գոտին «Կենտրոնի Զուճին Բալախ» (Երե կիրճերի սննդային հասուկ գոտի), ա-

հանգիստ», դարձաբանում է ժամ Գանյոնը, որը Կանտոնի Լալախեն ընկերության իրականացրած հուսալիության հետազոտման կողմնակցորդն է: Սակայն, Չինաստանի Ֆինանսների նախարար

վեճանում է ժամ Գանյոնը: Նա կարծիքով չի ղեկավարները ակնկալում են այդ բարձր սննդային սրբազան գաղափարը:

Փարալոններին վայել այդ նախագի-

ծը Եվրոպայում է մասնում քաղաքիկ չին փորձագետների եւ գիտնականների, որոնք երկուսն էլ ունեն, թե վարչապետ Լի Պենը, հասնակազմման նախարարը եւ քաղաքական աշխատանքների նախարար (Երե կիրճերի եւ Կանտոնի Միությունում) քննված են վեճության մուլտիգոյով եւ նախաձեռնում են ստանդարտ դարձաբանում վայել մի գործ: Ի սեմին բողոքի, ժողովրդական խորհրդի ինքն ձեռնագրերը հրաժարվել են իրենց ստորագրությունը դնել 1988 թվականի ավարտված հուսալիության հետազոտության սակ: Ըստ երեւոյթին, նրանց կասկածների հավաստումն է 1989 թվականից ի վեր նախագծի քաղաքական կողմերի վրա հասարակած արգելը: «Մեծ կլկերակներն այդ ծախսերի դեմ, քանզի կառավարությունը մեզ անհրաժեշտ չվալանքով չի արդիւնակել», անցյալ Եվրոպայի դարձաբանում էին խորհրդարանի չին դաժանակողները: Փորձագետներից մեկը Լի Պյունը, իր գնկուցարում մեղադրում է «որոշ ղեկավարներին», որոնք «փորձագետներին օգտագործում են որդեգիր իրենց սուրբեկի ընկալումները հասարակ գործից: Դա հավասարազոր է խաբրություն»: Ժամ Գանյոնի կարծիքով, այդ փորձագետները այնքան էլ բանիմաց չեն: Սակայն, Կանտոնի կողմից Ֆինանսավորված նրա հետազոտության անալիզությունը նույնպես կասկածի սակ է առնվել Կանտոնի բարձր միջավայրի դաժանակող:

թյան մի ընկերակցության կողմից:

Այդ ընկերակցության նման, արդեն 40 օտար լեռնարկող այդ նախագծի չին ընդդիմադիրները գտնում են, որ հեղեղման վստահ կենտրոն անբարակից վերեւ քաղաքային դաժանակող, եւ իրականում հարկ կլինի տեղափոխվել մոտ երկու միլիոն մարդ, ինչը «փաստորեն անհարթահարելի խնդիրն է»: Ընդդիմախոսները նաեւ մտախոհ են երկարաժամկետ վստահից, ինչպես նաեւ այն բանից, որ անբարակի կառուցման ընդհանուր ծախսերը իրականում կարող են մինչև հինգ անգամ ավելի բարձր լինել, խոստովանել է, որ ծախսերը հավանաբար անցնեն ֆան միլիարդ դոլարից: Սա թե ինչու կառավարությունը նախատեսում է այդ նախագիծը Ֆինանսավորել ժողովրդական քաղաքացիական կառավարության կողմից: Պե՛տք է հիշատակել, որ 1988 թվականին ԷՏԱ-ի արագա հավանական ղեկավարի անունը, որն իր հերթին դաժանակող է Իսպանիայի եւ Ֆրանսիայի ոստիկանների առաջին թիրախը: Դա Միգել Արեգո Արատալից է, որին կոչում են «Արատալ»:

«Le Point», 4-10 ապրիլ, 1992

Կառավարությունը հրաժարական սվեց, հետո՞

Ապրիլի 13-ին Ռուսաստանի կառավարությունը դադարեցրեց հրաժարական է սվել: Հայաստանի մեջ նվազում է, որ 6-րդ համադրման ընդունում որոշումները երկիրը մասնում են գերազանցված, կանգնեցնում են սեփականացումը և ազդարարին քաղաքականության գործընթացները: Կարիստի անդամները գտնում են նաև, որ համադրման որոշումները քաղաքական դրսևում քաղաքական հարաբերությունները հարմարում անհիշատակ, իսկ նախագահի դասերը գոյս խորհրդանշական:

Կառավարությունը դադարեցրեց կառավարում է հայտնում համագործակցել քոյոր քաղաքական ուժերի հետ, որոնք աջակցում են սենսալական քաղաքականության նպատակներին և գաղափարներին, սակայն այն դեղում, երբ համագործակցելու համարի իր իսկ որոշումները կամ նախագահ Բորիս Ելցինը ընդունի այնպիսի որոշում, որը քոյոյ սա կառավարությանը բարեկամակցի իր աջակցումը:

Պետական խորհրդական Սերգեյ Սանկուցինը կարծիք հայտնեց, որ համագործակցում ի վիճակի կլինի մեղմանցել իր որոշում մի բարձր դրոյթները երբ գտնել այն փոխդիտանային շարքերը, որի արդյունքում կառավարությունը կոչադադարի իր կուրսը: Սակայն այն դեպք է իր կազմի մեջ ներգրանի մի բարձր մտնում մասնագետների, որոնք զի իրականացնի ընթացիկ փուլի զվտավոր խնդիրը արդյունաբերության և գյուղատնտեսության կառուցվածի վերանորոգումը:

Գարի Կաստարովի կարծիքով, դադարեցրեց հակազդի

ին ձեռնարկել: «Դեմոկրատական Ռուսաստան» բաժանում ղեկավարներից մեկը նեց, որ քաղաքականությունը հնարավոր է փրկել, երբ քոյոր դեմոկրատական ուժերը համախորձվեն: Գարի Կաստարովը գտնում է, որ «համագործակցելու և նախագահը դադարեցրեց են կրել, քանի որ նրանք արքայազնի են ժողովրդին, որը նույնպես կարծում էր, թե անբողջ քաղաքական դադարեցրեց արդեն ավարտված է»: Նա ասաց նաև, որ իր կարծիքով, Ռուսաստանի նախագահը այժմ դեպք է ձեռնարկի «ամենավճարական քայլեր»: Մինչդեռ, երկն առավելան հա-

մագումարը համեմատաբար քոյոյնի, ծրագրերի, հարկերի և գների խորհրդարանական կոմիտեին քանակություններ վարել կառավարության հետ: Նախատեսվում է, որ նրանք կփորձեն գնալ փոխդիտանների սեղծված ճգնաժամային իրավիճակը հարթահարելու համար: Իսկ Ռուսաստանի նախագահ և կառավարության ղեկավար Բորիս Ելցինը հանդիպեց իր սեղծկազմերի հետ:

Երկն, օրվա երկրորդ կեսին, համագործակցում որդես հիմք ընդունեց Ռուսաստանում սենսալական քաղաքականություններին աջակցելու մասին հռչակագիրը:

ԱՆ կոնգրեսականները ցրանում

Ադրբեջանի Գերագույն խորհրդի նախագահ Յադուր Մամեդովը ընդունել է Կոնգրեսի դաժվարությունները, Կոնգրեսի ԵԱՀԿ-ի գործերով համեմատողով նախագահ Դեմիս Դեկոնսիսի զվտավորությանը:

Կոնգրեսականները գրոյցի ժամանակ ընդգծել են, որ Ադրբեջանը ԵԱՀԿ-ից եւ այլ միջազգային կազմակերպություններից կարող է օգնություն ստանալ միայն դադարեցրեց կնճոյի իրենց խաղաղ կարգավորում ղեկում: Նրանք նաև հայտնել են, թե Տեր-Պետրոսյանը ծանոթացրել է իրենց խաղաղ կարգավորման իր ծրագրին, որը կներկայացվի Մինսկի համաժողովում: Կողմերը անդրադարձել են կոնգրեսիսում Ռուսաստանի դերին: Յ. Մամեդովը նեց է, թե «Ռուսաստանի ձեռնարկում են քոյոր լծակները, եւ երբ նա ցանկանա, մեկ օրում վերջ կա կոնգրեսիսին»:

Նա արտահայտել է նաև կրակի դադարեցում և դաժարողների փոխանակման կոյո: Յ. Մամեդովը նեց է, որ դաժարեցրեց Դաժարություն «խոչընդոտում է Ադրբեջանի քաղաքակրթական սենսալական հարցերի լուծմանը»:

Չրոյցից հետո Դ. Դեկոնսիսին «Թուրան» գործակալությանն ասաց. «Երկու կողմերը խոսում են խաղաղության մասին, սակայն դա էլ է խաղաղություն այն ժամանակ կլինի, երբ երկու հանրապետությունները փոխդիտան գնան արժապիսի հարցում»:

Պատվիրակությունը Բախվից մեկնեց Դուբայ:

Հեյդար Ալիև. «Առաջին հայ լրագրողներն եմ, որոնց հարցազրույց են արվում»

Այսօր Երևանի Նախիջևանի Գերագույն մեղքի նախագահ Հեյդար Ալիևը «Արմենոթես»-ի դասախանասու քաղաք Լորիս Դուկայանին և մեկնաքան Ջիվան Բալազույանին, որոնք ապրիլի 13-ին մեկնել էին Նախիջևանի Ադրբեջանի նախկին ղեկավարի հետ հարցազրույց վարելու նպատակով:

Մոտ օրերս հարցազրույցն ամբողջությամբ կտպագրվի հանրառեական մամուլում, իսկ մինչ այդ, խնդրեցին Լորիս Դուկայանին դասնել այդ հանդիպման որոշ մանրամասների մասին:

«Հանդիպումից հինգ օր առաջ կառավարական հեռախոսակաղով գրոյցեցին Հեյդար Ալիևի հետ եւ դաժարանալորովեցին, որ ապրիլի 13-ին, ժամը 12:00-ին սահմանակցում մեկ կողմավորեն եւ կողակցեն իր մոտ: Երոք, մեկ դիմալորեն Նախիջևանի ներքին գործերի փոխնախարար Ալեք Ալեքիբեռլը և ուղեկցեց մինչև ՆԳ նախարար Մամեդ Մամեդովի առանձնասենյակ, որ փոքր նախարարից հետո, ժամը 13:30-ին գնացին Ալիևի մոտ: Նախագահը մեկ քաղաքականին մեծ գոհունակությամբ ընդունեց եւ մոտ երկուամյա անկազանը գրոյցի ընթացում ախտաց վարդեսորեն խոսանալով դասախանասու մեր քոյոր հարցերին: Պարզ է, թե մեմք ինչ քեմաներ քեպեցին: Հիմնականը, որ նա նեց, այն էր, թե ստճակատում ոչ մի հեռանկար չունի եւ երկու հանրապետությունների ղեկավարները դեպք է քաներ գործադրեն խնդիր խաղաղ կարգավորման համար: Իհարկե, նա ասաց, թե ինքն ունի սեղծված վիճակից դուրս գալու մտադիր եւ չէր կարող չունենալ, որոնքեսես քաղաքական մեծ փորձ ունի: «Համեմայն դեպք, երբ եւ լինելի Ադրբեջանի ղեկավար, գործը դաժարեցրեց չէր հասնի», ասաց նա: Ալիևը նեց նաև, որ Նախիջևանի քնակչության մեծամասնությունը հանդես է գալիս Հայաստանի հետ հարաբերությունները կարգավորման օգտին: Նա կարեւորեց հասկաղես սահմանամերձ գոտում առեւտրի կազմակերպումը, հիեցնելով, որ միայն անգալ արի դեղծի այնպիսի դաժարներ էին կասակվել, որ զինը հասել էր 50 կողակի և դեռ էի ղեկավարությանը եւ իրացվում: Ալիևը մեծ նեանակաղություն սվեց նաև Հայաստանի եւ Նախիջևանի ղեկավարների հարաբերություններին, ասելով, որ առայժմ երկողմանի քեմաների քեռուկի հաղողվում է սահմանամերձ գոտում դաժարանել հարաբերական կառույցում: Նա չքաղաղեց նաև իր մասնակցությունը Ադրբեջանի նախահակական ընտրություններին: Վերջում նա ցանկություն հայտնեց, որ իրենց քոյակիցները այցելեն Հայաստան եւ հարցազրույց վարեն մեր նախագահի հետ: Ու թեմ նրան որոշակի կազմաժամություն ցուցաբերեցին, քայց եւ հանգստացրի, ասելով, որ դասալես եւ այնքան ժամանակ մնալ Նախիջևանում, մինչև արքեջանցի քոյակիցները վերադառնան Հայաստանից: Մի խոսքով, դաժարանալորովեցին, որ իրենք նախօրոք կզանգահարեն: Ալիևն ասաց, թե իրենք մեծ սեղ են արվում գանգվածային լրագրության միջոցներին, որովհետեւ դաժար կարեւոր դեր են կատարում հասարակական կարծիքի ձեւավորման գործում»:

Առայժմ այսօրեր, իսկ մնացածը կկաղաք հարցազրույցում: Պարտաքեց Զ. ՍԱՍՐՅԱԼԸ

Բուշից Դեմիտրի Վառույկ մի նամակ, նաև շատուկ մի պատգամաբեր

Յրական «Յուրիդիք» օրաքերթի ապրիլի 4-ի համարում քերթի Անկարայի գրասենյակից սեղեկացնում են, թե «Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների նախագահ Ջորջ Բուշը, հասուկ մի նամակ ուղարկելով Թուրիայի վարչադես Սուլեյման Դեմիտրիին, սեղեկացրել է, թե «նախկին խորհրդային հանրապետություններին օգնության կարգով հասկացվելու է 18 միլիոն ամերիկյան դոլար: Թուրիայի դեսական նախարար և կառավարության քաներ Միք Գյունըրը այս առթիվ քուրիական կառավարության գոհունակությունը հայտնելով ասել է, թե «խնդրոք առարկա նամակի քուրիականությունը վերաբերվում էր մի այն ամերիկյան օգնությանը»:

Ընթ քուրիական օրաքերթի, Ամերիկյան դասալեսվում է դարձյալ մի երկրորդ օգնության ծրար ժամաղրել նույն հանրապետություններին (որը, մեր կարծիքով, կլինի զուտ միջինասիական քուրիական ուսնարդեսու

թյուններին), որի գումարը կկազմի այս անգամ միայն 12 միլիոն ամերիկյան դոլար:

Այս նամակը եւ սեղեկությունները Դեմիտրիին անձամբ հանձնեց Բուշի հասուկ ներկայացուցիչ որը, Ռիչարդ Մոմթաճը, որը քուր վարչադեսին հայտնել է, թե «Միջին Ասիայի հանրապետությունների վերաբերյալ 13 հողվածանց մի ծրագիր է դասալեսված Ամերիկայի կողմից»: Նա Դեմիտրիին սեղեկացրել է նաև, թե ՍՄԸ դասալես է Թուրիային ամեն սենսլ սենսալական եւ հիմնական աղարանային օգնություն ցույց արվում: Ամերիկայի ներկայացուցիչը Թուրիայի արգործնախարար Յիմեթ Չեթինի հետ հանդիպման ժամանակ հավաստեցրել է, թե «նախկին խորհրդային քոյոր հանրապետությունների հոսմար կատարելի ամերիկյան օգնություններում Հայաստանի քաղաքական կողմնակցությունը դեպք չարվի, այլ օգնությունը դեպք ջախվի

Բուսայի ղեկավարը միջնորդ

Ինչոյես հաղորդեց «Սմարթ» գործակալությունը, ապրիլի 13-ին Երեւան ժամանեց Ռուսաստանի աղարանահամային քուրայի նախագահ Կոնսանսիե Բորովոյը: Նա հանդիպեց Հայաստանի արգործնախարար Բաժնի Հովհաննիսյանին, իսկ հետո մեկ ժամ գրոյցեց նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի հետ:

«Մեմ ցանկանում եմ վերջ արվալալում սեղի ունեցող դաժարեցրեցին», հայտարարեց Ռուսաստանցի քիզնեսմենը «Սմարթ»-ի քոյակցին: Նա հաղորդեց նաև, որ աղդեն այցելել է Բաբոս եւ մնալ իր է մեկնել նաև Լեւոնային Դաժարաղ: Կոնսանսիե Բորովոյն ասաց, որ հանդիպումները երկու հանրապետությունների ղեկավարության հետ կրում էին նախնական քնույթ եւ հրաժարվեց հաղորդել Դաժարաղան կոնգրեսի կարգավորման իր առաջարկությունների քուրիականությունը:

Սակայն, ինչոյես հայտնի դարձավ «Սմարթ»-ին, Անդրկովկաս ժամանելուց առաջ Կոնսանսիե Բորովոյը իր առաջարկությունները ներկայացրել էր Մոսկվայում Հայաստանի մեական ներկայացուցչությանը: Նախատեսվում է, մասնավորապես, սահմանել միասնական հայ-ադրբեջանական, կառավարում Մոսկվայի ներկայացուցչի մասնակցությամբ, ինչոյես նաև Դաժարաղը հայտարարել «ազատ սենսալական գոտի»:

Մոսկվայի 13-ին Կրասանի կառավարության դաժարակաղությունը վարչադես Թեմզիզ Սիզոուայի զվտավորությամբ վերադարձավ Արմենից: Հունաստանի մայրաքաղաքում Կրասանի ներկայացուցիչները մասնակցել են Միջերկրականի խնդիրներին նվիրված միջազգային համաժողովին:

Լրագրողներին սված հարցազրույցում Թ. Սիզոուան հայտարարել է, որ Կրասանի դաժարակաղությունը համաժողովին առաջարկել է սեղծել նոր քեջանային կազմակերպություն, որը կարող է ներգրավել Միջերկրական եւ Սեւ ծովերի ավազանների դեսություններին: Վարչադեսի խոսքերով, այդ գաղափարը «մեծ հեժարաղություն» է ընդունվել համաժողովի մասնակցների կողմից:

Թ. Սիզոուան հաղորդել է նաև, որ Արմենում Կրասանի դաժարակաղությունը քանակցություններ է վարել Մարտիկի, Եգիպտոսի, Թունիսի, Ալժիրի, Հունաստանի եւ Ռումինիայի ներկայացուցիչների հետ: Պայմանավորվածություն է ձեռք բերվել, որ մայիսին Կրասան կժամանեն Ռումինիայի նախագահ Իոն Իլիեսկուն եւ Հունաստանի վարչադես Կոնսանսիե Սիզոուայից:

Մոսկվայի 8-ին «ԻՃ»-ին սված հարցազրույցում Սիխայի Գորբալովը հայտարարեց, որ դասալես է համագործակցել դասալեսության հետ: ՆԱԿԿ-ի Ֆիմանական միջոցների մասին հեժարանությունը քոյոր փաստերը քաղաքայինը համար: Նա հաղորդեց, որ դասալեսությունում սեղի ունեցած գրոյցի ժամանակ իրեն ոչ մի կողակցեց մեղարանելի ներկայացվել: Նա կասկած հայտնեց, որ դժվար թե հեժարանության ընթացում հնարավոր լինի քաղաքայինը ՆԱԿԿ-ի միջոցների քաղաքան կամ այլ երկրների քանակչի փոխաղարան փաստեր: Դրա հետ մեկտեղ նա լրացանց այն հնարավորությունը, որ օգոստոսյան խոլովության նախադասալեսվում փուլում Քաղաքային առանձին անդամներ իրենց քաղաքան կլինեն որոշ Ֆիմանական գործարքեր: Մասնավորապես, նախկին նախագահը ներաղրեց, որ խոլովարները կարող են «օգսաղործել այլ այլներ, օրինակ, քաղցնել գեմի վաժարողը ստացված գումարը: Մ Գորբալովի կարծիքով, այդպիսի գործարք վաժարողը հանցաղործ է: Նա նորից նեց, որ արտահանման քանակներում անձնական հաժարներ չունի»:

Սիխայի Թուրիայի Ամերիկայի հանդեղ նոր դասալեսանակության դրսերում, փոխված է լուկ սեղունը երկն ու, միողության դեմ «դաժարակ», այսօր մուսուլման հանրապետությունների համար «միջնորդ»: Նույն սեղ եւ նույն ծառան: Բ.Յ.Ա.

Վնասագերծումը բարունակվում է

Ինչոյես արդեն հաղորդել ենք, ապրիլի 8-ի լույս 9-ի զեկերը Բալախովիսի զինատաղեսուում սեղի ունեցած դաժարությունի դասալեսում 6-7 կիլոմետր բառավորով ցիտացան են եղել զինամթերքի գաղալի դասարներ: Այժմ այդ արածի վնասագերծման ախտանաններին մասնակցում են 27 սղա, 2 զինվոր, 67 սակավորներ: Ախտանաններն իրականացնում է Հրաղանի քաղաքային դաժարակաղության քեպակաղությունը:

«Բալախովիսի հողերը սաղարան է»

«Ինսերձախ».- Ադրբեջանի ռազմական փորձագետները հակված են ենթադրել, որ ապրիլի 9-ին ԱԳՀ քանակի զինանցում քոլեկված հողերը սաղարան է, հաղորդեց «Թուրան» լրատվական գործակալությունը: Վկայակոչելով ռազմական աղբյուրները, գործակալությունը նեց, որ 1989-1992 թթ. ընթացում զինանցում սեղի են ունեցել «սղադաղանության եւ զինամթերքի խոսոր քանակություններին» հաղորդակուններ եւ վաժար: Տարբերվում են նաև հայկական եւ ռազմական աղբյուրների սվայները զինանցում դաժարած զինամթերքի քանակի վերաբերյալ, ըստ առաջինի, զինանցում դաժարակ են 5 հազար միավոր ռեակտիվ հրքիտ, ըստ երկրորդի 6 հազար:

Միամանակ, Ադրբեջանի ազգային անվտանգության նախարարության սվայներով, Հայաստանը քուրունակում է Դաժարաղ սեղափոխել զինամթերքի մեծ քանակություններ: Դա սղի է ունենում, լույսած այն խոչընդոտներ, որոնք սեղծվել են Ադրբեջանի եւ Թուրիայի արածի վնացող Հայաստանի համար նախատեսված քեմերի ժամաղարին:

Լրագրողները

Նավթի գների բարձրացում

Ռուսաստանում նավթի դեսական գները կանեն 1700-2300 օուրու սահմաններում 1 տոնայի համար եւ սահմանված կման մինչև 1992 թ. վերջ: Այդ մասին հաղորդեց Ռուսավալագ դեսական միալորման փոխնախագահ Իլյա Լեչինեցը: Նա ընդգծեց, որ գների դեսական կոմիտեն առաջարկում է 1700 օուրու, վաղեկային 1800 օուրուի իսկ նախարարությունը 1800 օուրուի իսկ նախարարությունը ներկա դաժարակում է քարճացնել գները մինչև 2300 օուրուի մեկ տոնայի համար: Մոտ օրերս երեք արքերակներից կընքրվի մեկը:

Ի Լեչինեցը նեց, որ Ռուսավալագ միալորումը, առաջարկելով իր արքերակը, գնում է փոխդիտանների: Գների այդպիսի քարճացումը քուր կա միայն նվազեցնել նավթի արտահանման կոտուսները, այլ ոչ թե անցնել իրենաժինանակում:

Ղազախսանը զինվում է

Ղազախսանի ներքին գործերի արչությունը ընթացիկ արում Ռուսաստանցի գներ է 50 գրահամեմատ, հաղորդեց ներքին գործերի հրամանատար, գեներալ-մայոր Վաղդիմիր Գորբել: Սեկ գրահամեմատային սկզբնական զինը 1991 թ. դեկտեմբերին կազմում էր 120 հազար օուրու: Սակայն հեժարաղում Ռուսաստանի ռազմական գործարանները քարճացրել են գները մի քանի անգամ, եւ Ղազախսանի ներքին գործերի հրամանատարությունը սիղոված էր վճարել 1 միլիոն 300 հազար մեկ մեմայի համար:

Մեծ նախաձեռնություն

Մոսկվայի 13-ին Կրասանի կառավարության դաժարակաղությունը վարչադես Թեմզիզ Սիզոուայի զվտավորությամբ վերադարձավ Արմենից: Հունաստանի մայրաքաղաքում Կրասանի ներկայացուցիչները մասնակցել են Միջերկրականի խնդիրներին նվիրված միջազգային համաժողովին:

Լրագրողներին սված հարցազրույցում Թ. Սիզոուան հայտարարել է, որ Կրասանի դաժարակաղությունը համաժողովին առաջարկել է սեղծել նոր քեջանային կազմակերպություն, որը կարող է ներգրավել Միջերկրական եւ Սեւ ծովերի ավազանների դեսություններին: Վարչադեսի խոսքերով, այդ գաղափարը «մեծ հեժարաղություն» է ընդունվել համաժողովի մասնակցների կողմից:

Գորբալովը դաժարակաղ

Մոսկվայի 8-ին «ԻՃ»-ին սված հարցազրույցում Սիխայի Գորբալովը հայտարարեց, որ դասալես է համագործակցել դասալեսության հետ: ՆԱԿԿ-ի Ֆիմանական միջոցների մասին հեժարանությունը քոյոր փաստերը քաղաքայինը համար: Նա հաղորդեց, որ դասալեսությունում սեղի ունեցած գրոյցի ժամանակ իրեն ոչ մի կողակցեց մեղարանելի ներկայացվել: Նա կասկած հայտնեց, որ դժվար թե հեժարանության ընթացում հնարավոր լինի քաղաքայինը ՆԱԿԿ-ի միջոցների քաղաքան կամ այլ երկրների քանակչի փոխաղարան փաստեր: Դրա հետ մեկտեղ նա լրացանց այն հնարավորությունը, որ օգոստոսյան խոլովության նախադասալեսվում փուլում Քաղաքային առանձին անդամներ իրենց քաղաքան կլինեն որոշ Ֆիմանական գործարքեր: Մասնավորապես, նախկին նախագահը ներաղրեց, որ խոլովարները կարող են «օգսաղործել այլ այլներ, օրինակ, քաղցնել գեմի վաժարողը ստացված գումարը: Մ Գորբալովի կարծիքով, այդպիսի գործարք վաժարողը հանցաղործ է: Նա նորից նեց, որ արտահանման քանակներում անձնական հաժարներ չունի»: